

A stylized, black-outlined graphic of a snail shell, positioned on the left side of the page. The shell is depicted with several overlapping, rounded layers, creating a sense of depth and curvature. The top of the shell is slightly pointed. The graphic is composed of thick, solid black lines.

**MALAKOLÓGIAI
TÁJÉKOZTATÓ 7.**

MALAKOLÓGIAI TÁJÉKOZTATÓ
MALACOLOGICAL NEWSLETTERS

7.

Gyöngyös, 1987.

Kiadja a
Mátra Múzeum Természettudományi
Osztálya,
a TIT Heves Megyei Szervezete
anyagi támogatásával

Published by
The Natural Science Section of
Matra Museum

Szerkeszti /Editor/
Dr. Füköh Levente

Készült a Heves Megyei Tanács V.B. Ellátó
Szervezete házi nyomdájában, 300 példányban.

F.k.: Dr. Füköh Levente; HU - ISSN 0230-0648

860/1987.

Tartalom

Oldal

Dávid Árpád:	
Paleoökológiai és paleopathológiai megfigyelések felsőoligocén puhatestűeken	
Palaeo-ecological and palaeo-pathological observations on Upper-Oligocene Molluscs.....	5
Füköb Levente:	
Adatok Magyarország negyedidőszaki Mollusca-faunájához	
Data to the Quaternary Mollusc Fauna of Hungary.....	11
Majoros Gábor:	
Malakofaunisztikai érdekességek	
Malacofaunistic curiosities.....	19
Kovács Gyula - Domokos Tamás:	
Ujabb adatok Békés megye Mollusca-faunájához	
Further data to the Mollusc Fauna of County Békés.....	23
Varga András:	
A <i>Helicodiscus singleyanus</i> /PILSBRY/ Heves megyében	
<i>Helicodiscus singleyanus</i> /PILSBRY/ in County Heves.....	29
Varga András:	
Rendellenes növekedésű <i>Cecilioides acicula</i> , <i>Helicella obvia</i>	
An irregular-grown <i>Cecilioides acicula</i> , <i>Helicella obvia</i>	33

Bába Károly:

Adatok homoki és sziki növénytársulások csigáinak állatföldrajzi viszonylatáról
Data of zoogeographical relations of snails of arenicolous and cotyledonous plant associations..... 35

Nyilas István - Sümegi Pál:

Adatok az Imókői /É-Magyarország: Bükk-hg./ növénytársulások Mollusca faunájához
Data to the Mollusc Fauna of Imókő /North-Hungary, Bükk-Mountain/ plant associations..... 43

Héra Zoltán:

A Zselici Tájvédelmi Körzet erdő-társulásai és csigafaunája. A Ropolyi-erdő vizsgálata
Forest-associations and snail-fauna of the Zselic Reservation Area. A research made on the Ropoly Forest..... 49

Dávid Árpád:

PALEOÖKOLÓGIAI ÉS PALEOPATHOLÓGIAI
MEGFIGYELÉSEK FELSŐOLIGOCÉN PUHATESTÜEKEN
/EGER, VOLT WIND-FÉLE TÉGLAGYÁR/

PALAEO-OECOLOGICAL AND PALAEO-PATHOLOGICAL
OBSERVATIONS ON UPPER-OLIGOCENE MOLLUSCS

Abstract:

The most noteworthy geological exposure of North-Hungary can be found in Eger. The layers of the Upper-Oligocene Age of the clay-pit of the former "Wind" brick-works contain fossils abundantly.

Author makes palaeo-oecological and palaeo-pathological observations won during the scientific investigations of remains of molluscs. The quantity and maintaining of the shells; the various forms of symbiosis; the bio-erosive activity of caustic-sponges; the perforation-marks of predatory snails; cicatrices caused by crabs are all evidences of an environment of a former shallow-water sea.

Észak-Magyarország legfigyelemremélőbb földtani feltárása Eger délkeleti részén, a Homok ut végén lévő téglagyár agyagfejtőjében található. Rétegsora egyike a legszebb felsőoligocén szelvényeknek. A sekélybatiális fáciestől a meszes glaukonitos

nagy foraminiferás kifejlődésen át a szublitorális, litorális, csökkentsósvizi és laguna fáciesig a kifejlődésnek széles skálája található itt meg egy szelvényben, melyhez kitűnő megtartású gazdag fauna és flóra is társul. A rétegsor Báldi Tamás kutatásai nyomán "egri emelet" névvel került be a geológiai szakirodalomba /Báldi, T. 1966./.

Az e területen végzett gyűjtéseim során előkerült gazdag, viszonylag jó megtartású Molluszka-fauna tanulmányozása, vizsgálata alapján számos paleoökológiai és paleopathológiai megfigyelést tehettem /Dávid, Á. 1987./.

Sok koptatott, törött, hiányos kagyló- és csigahéjat, valamint héjtöredéket találtam a gyűjtött anyagban. Ezek a part közelségére utalnak. A hullámverés hatására egymáshoz verődtek, szétestek, koptatódtak az elhalt élőlények vázelemei. Ebben az esetben a betemetődést szállítódás előzte meg. Allochton beágyazódásról beszélhetünk. A part közelségét a nagy mennyiségű növénymaradvány is bizonyítja.

Allochton beágyazódásra utalnak a Scaphopoda osztályba tartozó Dentalium simplex maradványok is. A bezáró kőzet rétegeivel párhuzamosan helyezkednek el. Az állat pusztulása után a mészvázat áramlások sodorhatták a szublitorális zóna mélyebb részeibe.

Itt kell megemlítenem, hogy igen sok olyan kagylót gyűjtöttem, amelyek ép héjjal ágyazódtak be az egykori aljzat homokjába. Ez gyors betemetődésre vall. Az állatok pusztulását vagy a betemetődés okozta, vagy pedig elhalási helyükön közvetle-

nül pusztulásuk után temetődtek be. Így a teknők a ligamentum elbomlása után is együtt maradhattak. Nucula, Pitar, Glycymeris fajok esetében figyelhettem meg ezt a jelenséget. Egy Pitar splendida kevéssel a ligamentum pusztulása után temetődött be. Ebben az esetben a héjak kissé elcsusztak egymáson. Sekélytengeri környezetre utaló osztriga-telepeket is megfigyelhettem. Az Ostrea egyedek egymásra növe /epőkia/ padokat alkottak /Bogsch, L. 1968./. A kagylók a számukra kedvező környezetben nagy számban zsufolódtak össze. Ez számos esetben testtorzítást eredményezett. Szélsőséges esetekben a héjak torzulása az állat pusztulását okozta. Ez a jelenség recens Ostreákon is tanulmányozható.

Az epőkia jelenségét egy másik esetben is megfigyelhettük. Rossz megtartású Babylonia héjon, limonitos bekérgezés formájában egy féregtelepet találtunk. A szájadékot nem fedte bekérgezés. Így valószínű, hogy a csiga míg el nem pusztult, cipelte a féregtelepet. A ránövés a társuló két faj között, jelen esetben együttélést /synökia/ is teremt. Ez a férgek számára volt kedvezőbb. Az egyébként szesszilis életmódot folytató szervezeteknek a passzív helyváltoztatás révén nagyobb esélyük volt a táplálékszerzésre. A telepet alkotó egyedeket a Kamptozoa törzsbe tartozónak vélem.

Az együttélés más típusát figyelhettem meg egy Athleta rarispina és egy kicsiny Ostrea-telep esetében. Az egyik Ostreánál a jobb és bal teknő is megvan. Az Athleta szájadékát a kagylók nem takarták.

Ebből következik, hogy együtt mozogtak/mozoghattak. Az erős, nagy termetű Athletanak nem okozhatott nehézséget az Ostreak szállítása. A kagylók pedig részesülhettek a ragadozó életmódot folytató csiga táplálékának maradványaiból. A synökia ezen formáját asztalközösségnek /kommenzalizmus/ nevezzük /Bogsch, L. 1968./.

Az Ostreák együttélése nem fajspecifikus jelenség.

Az Egereea collectiva faj egyik egyedén is Ostreákat találtam. Az osztriga-telep rántott a csiga szájadékára. Ez bizonyítja, hogy az Egereea már nem élt, mikor az Ostreák rátelepedtek.

A nagy termetű Ostrea-fajok legnagyobb részének teknői sűrűn átlyuggatottak. Az apró lyukak a marószivacsok /Cliona nemzetség/ tevékenységére utalnak. A marásnyomok a bioeróziós szerkezetek körébe tartoznak. S egyben lakásnyomok is /domichia/. Hiszen fejlődésük kezdeti szakaszában a marószivacsok különböző szerkezetek mészvázaiba marják be magukat.

Ha a héj külső felületén figyelhetjük meg a marásnyomokat, akkor valószínűleg élő kagylót károsított a szivacs. A teknő belsejében pedig az állat pusztulása után telepedett meg, jellegzetes bioeróziós nyomokat hátrahagyva /Warme, E.J. 1985./. Gyűjtéseim során számos olyan ősmaradványt találtam, amelyeken ragadozó csigák furásnyomai fedezhetők fel. Ezen csigák tevékenysége kétféleképpen is minősíthető. Az áldozat szempontjából paleopathológiás jelenség, mint sebesülésnyom. A csiga részéről pedig táplálkozásnyom /Tasnádi-K, A. 1980./>.

Ezekben a puhatestű fajokon találtam furásnyomokat:

Venus sp.

Polinices josephinia olla

Teinostoma egerensis

Turritella beyrichi

Turritella sp.

Egy esetben a csiga felénél abbahagyta a csigahéj feloldását /Turritella sp./. Két másik példány esetében pedig a furásnyom a columellát is elérte.

A furásnyomok kétfélek. A kutatások szerint /Görög, Á. - Somody, Á. 1987./ ez két különböző faj tevékenységére utal.

a/ Azokat a furásnyomokat, amelyeknek befelé lejtő pereme van, a Natica nemzetségbe tartozó fajok mélyítették. Ilyet Venus sp.-n és a Teinostoma egerensis egy példányán találtam.

b/ Csőszerű furásnyomokat a Murex nemzetség tagjai hagynak maguk után. Ilyet találtam a Polinices josephinia egy egyedén és az említett Turritellákon.

Babylonia sp. egy példányán kacslábu rák /Cirripeedia/ lárváinak furásnyomait fedeztük fel. A csiga héját nem lyukasztották át. Előfordulásukból partközeli környezetre következtethetünk /Géczy, B. 1985./.

Gyűjtéseim során rákolló maradványt is találtam. Feltételeztem, hogy rák okozta sérülések nyomaira is bukkanhatok. A gyűjtött anyag újbóli átvizsgálása sikerrel járt. Egy Ampullina héján rák által okozott sebesülés jeleit fedeztem fel. A sé-

rülés nagyságából arra lehet következtetni, hogy az állat nem élte túl a rákkal való találkozást /Bishop, G. A. 1975./.
Partközeli környezetben hasonló jelenségek napjainkban is megfigyelhetők.

Irodalom

Báldi, T. /1966./: Az egeri felsőoligocén rétegsor és molluszkafauna ujravizsgálata. Földtani Közlöny, 96, pp. 171-194. - Bishop, G.A. /1975./: Trace of predation - in Frey, E.W. /ed./: The study of trace of fossils. pp. 261-281., Springer Verlag, Berlin - Heidelberg - New York. - Bogsch, L. /1968./: Általános Őslénytan. Tankönyvkiadó, Budapest, 281 p. - Dávid, Á. /1987./: Az egeri I. sz. téglagyári uj feltárás felsőoligocén üledékeinek és molluszkáinak vizsgálata /kézirat/ p. 1-39. - Géczy, B. /1985./: Ősállattan. Tankönyvkiadó, Budapest, 453 p. - Görög, Á. - Somody, Á. /1987./: Életnyomok bádeni kora Gastropodákon - Pályamunka, ELTE, Őslénytani tanszék. - Tasnádi-Kubacska, A. /1960./: Paleopathológia /Az ősállatok pathológiája/. Medicina Kiadó, Budapest, 230 p. - Warme, E.J. /1975./: Borings as trace fossils and the processes of marine bioerosion - in Frey, E.W. /ed./: The study of trace of fossils, pp. 181-227. Springer Verlag, Berlin - Heidelberg - New York.

Dávid Árpád
Eger
Faiskola u. 6.
H-3300

Malakológiai Tájékoztató 7.

Füköh Levente:

ADATOK MAGYARORSZÁG NEGYEDIDŐSZAKI
MOLLUSCA-FAUNÁJÁHOZ

DATA TO THE QUATERNARY MOLLUSC FAUNA
OF HUNGARY

Abstract:

The so called small-faunas, collected in 1986, are published here in the paper with the aim to make up the former data or to let incite to a possible more intensive investigation.

1986 folyamán az ország különböző pontján végzett terepbejárások alkalmával sikerült kvarter üledékekből malakológiai anyagot gyűjteni. E faunák faj-, vagy egyedszámuk kicsinysége miatt nem alkalmasak részletes, átfogó elemzésre, azonban mindenképpen új, vagy kiegészítő adatként szolgálnak a hazai kvarter vizsgálatokhoz.

Orfű: Vizfő-barlang

1986. július 30.-aug.5.között a Mecsek térségében végzett terepbejárások alkalmával jutottunk el a barlangba. A barlangon keresztülfolyó patak, ill. az abba időszakosan ömlő oldaljáratok helyenként /főleg esőzések után/ jelentős üledéket raknak le.

Ezekből az üledékekből vett mintákban az alábbi faunát sikerült kimutatni:

Acicula polita	1
Carychium minimum	1
Chondrula tridens	1
Clausiliidae ind.	1
Cochlicopa lubrica	1
Daudebardia rufa	1
Euconulus fulvus	1
Helicidae ind.	2
Paladilhia hungarica	230
Pisidium amnicum +	
Pisidium casertanum	
Punctum pygmaeum	3
Pupilla muscorum	7
Succinea oblonga	3
Vertigo sp. /töredék/	1
Vitrea crystallina	1

A fauna összetétele és az egyedszám megoszlása alapján arra következtethetünk, hogy a felszínről igen csekély mértékű a bemosódás, a 262 előkerült egyedből mindössze 32 került ily módon az üledékbe, a többi /230 db/ a barlangban élő Paladilhia. A bemosott fajok igen kevert faunaképet adnak, a vízi életmódot élő Pisidiumok és a sztyepp elemként ismert Chondrula egyaránt megtalálhatók benne.

Bár ebben a barlangban élő Paladilhiat nem találtunk, mégis a nagy példányszámban előkerült jó megtartású héjak ar-

+ A Pisidiumok határozását Petró E. végezte, melyért ezuton mondok köszönetet.

ra engednek következtetni, hogy esetleg általunk át nem vizsgált, vagy esetleg még feltáratlan járatokban él az állat.

Az üledék előkerülésének helye, az üledék minősége és a benne talált csigák megtartási állapota alapján a fauna inkább recensnek felel meg, ill. mivel csak héjakat találtunk, a "szubfosszilis" kategóriába sorolható.

Bóly: Vasuti bevágás

A már fentiekben dátumozott terepbejárás alkalmával Bóly határában a vasut és közut kereszteződésében, a vasuti bevágás pleisztocén löszben történt. A löszből vett mintákból az alábbi fauna került elő:

<i>Anisus spirorbis</i>	2
<i>Armiger crista</i>	1
<i>Bathyomphalus contortus</i>	1
<i>Clausilia dubia</i>	11
<i>Clausiliidae ind.</i>	25
<i>Cochlicopa lubrica</i>	43
<i>Granaria frumentum</i>	1
<i>Limacidae indet.</i>	5
<i>Lymnaea truncatula</i>	13
<i>Oxyloma elegans</i>	47
<i>Perforatella bidentata</i>	2
<i>Perforatella rubiginosa</i>	15
<i>Pisidium casertanum</i>	
<i>Pisidium obtusale</i>	
<i>Punctum pygmaeum</i>	3
<i>Pupilla muscorum</i>	662
<i>Succinea oblonga</i>	173
<i>Trichia striolata</i>	58
<i>Vallonia costata</i>	1
<i>Vertigo sp. /töredék/</i>	1
<i>Vitrea crystallina</i>	197

Az előkerült fajok alapján megállapítható, hogy az üledék lerakódása nedves térszínen történt, mert a tipikus vízi fajok mellett /Pisidiumok/ megjelennek a mocsaras területekre, ill. időszakosan vizes, vagy vízközeli területekre jellemző alakok is: Bathyomphalus, Lymnaea, Armiger stb. Igaz, az összpéldányszámnak csekély töredékét alkotják, de a környezeti rekonstrukcióhoz ez elegendő.

A fauna egyedszámát döntően az un. löszfajok határozzák meg /szűken vett értelemben/, az előkerült 1259 egyedből 893 db tartozik ide.

A fauna összetétele alapján arra következtethetünk, hogy az üledék egy melegebb un. inter szakaszban képződött.

Hévízgyörk: Feltárás a vasut és M3 autópálya között

A felhagyott egykori homokbányában rétegzett pleisztocén üledéket találunk. Az üledékben helyenként jelentősen feldusul a malakológiai anyag, kis mintából is igen nagy egyedszámu, bár meglehetősen kis fajszámu faunát gyűjthetünk:

Pupilla sterri	289
Pupilla muscorum	570
Succinea oblonga	133
Trichia striolata	138
Vallonia tenuilabris	183

Az előkerült 1373 egyed mindössze öt fajt képvisel, mely fajok az un. tipikus pleisztocén elemek, s mint korábbi hasonló

faunával rendelkező, de komplexebb vizsgálatot lehetővé tevő lelőhelyekkel összevetve megállapíthatjuk a pleisztocén egy hidegebb szakaszát képviselik. E szakasz feltehetően a würm utolsó hidegcsuca.

Karácsond: Erdőalja-homokbánya

Gyöngyös felől haladva Visonta magasságában az M3-as ut jobb oldalán található, ma jobbára szeméttárolásra használt egykori homokbánya. A lelőhelyre leletbejelentés útján jutottunk. Az üledékekben állatcsontokat találtak /feldolgozásuk folyamatban/. A bánya Ny-i oldalában a homok üledékekbe - feltehetően egykori folyóvíz által - humuszos üledékek rakódtak. A patak a bánya mellett ma is megtalálható.

A már említett állatcsontok gyűjtése során egy esetleges komplexebb vizsgálat érdekében üledékmintákat vettünk, ill. a nagyméretű koponyából kikerült üledéket is megvizsgáltuk. Az iszapolás nyomán az alábbi faunákat sikerült meghatározni:

1. minta:	<i>Bithynia tentaculata operculum</i>	2
	<i>Chondrula tridens</i>	5
	<i>Cochlicopa lubrica</i>	6
	<i>Limacidae ind.</i>	2
	<i>Oxychilus depressus</i>	1
	<i>Pupilla muscorum</i>	3
	<i>Pupilla sterri</i>	2
	<i>Succinea oblonga</i>	3
	<i>Truncatellina cylindrica</i>	28
	<i>Vallonia pulchella</i>	41
	<i>Vallonia tenuilabris</i>	1
	<i>Vertigo parcedentata</i>	1

2. minta:	Bithynia tent.op.	1
	Chondrula tridens	3
	Succinea oblonga	2
	Vallonia pulchella	1
	Vallonia tenuilabris	2

3. minta:	Bithynia tent.op.	1
	Chondrula tridens	1
	Pupilla muscorum	3
	Succinea oblonga	2
	Vallonia costata	1
	Vallonia tenuilabris	2

A koponyában talált üledékben:

	Chondrula tridens	1
	Oxychilus depressus	1
	Pupilla muscorum	9
	/három ökotípus/	
	Succinea oblonga	3
	Trichia striolata	2
	Vallonia pulchella	2
	Vallonia tenuilabris	3

Az előkerült fauna tanusága szerint az üledék feltehetően a pleisztocén végén rakódhatott le. Az alatta elhelyezkedő rétegzett homok és kavics üledékek, valamint a leleteket tartalmazó rétegek helyzete alapján arra következtethetünk, hogy a közelen folyó, ma jelentéktelen patakocská egykori teraszát tárta föl a bányászás.

Feltételezhető, hogy a paleozoológiai vizsgálatok eredményének ismeretében egy alaposabb ujravizsgálatra is sor kerül.

Mint a bevezetőben is említettem, ill. a fentiekben ismertetett faunákból is ki-

tűnik e rövid ismertetések inkább a gondolatkeltés szándékával, egy esetleges újravizsgálatra való biztatással készültek. Van olyan fauna mely új adatot nem tartalmaz, csupán a már irodalomban is szereplő adatokat erősíti /Hévizgyörk/, van melynek nyomán egy faj elterjedésének adatai bővülnek /Orfű: Vizfő-bg. - Paladilhia/, s van mely egy esetleges részletesebb gyűjtés, többrétű feldolgozás után új adatokkal szolgálhat negyedidőszaki kutatásainkhoz /Bóly: Vasuti bevágás; Karácsond: Erdőalja-homokbánya/.

Dr. Füköh Levente
Mátra Múzeum
Gyöngyös, Kossuth u.40.
H-3200

Majoros Gábor:

MALAKOFAUNISZTIKAI ÉRDEKESSÉGEK

MALACOFAUNISTIC CURIOSITIES

Abstract:

The author gives faunistical data of some rare Hungarian snails having collected on his own previous trips.

Gyraulus riparius /Westerlund/

Először 1984. V. 19-én a Fejér megyei Soponya község melletti halastavakból gyűjtöttem *Gyraulus ripariust*. A 13 darab héj uszadékból került elő, egy megyetérképen nem azonosítható kisebb tó partján. A héjak között egy frissnek látszó példány volt, míg a többi recens vagy fosszilis voltát nem lehetett eldönteni.

Mivel az ugyanazon a helyen gyűjtött többi 42 faj között biztosan a pleisztocénből származó fajt nem találtam, nem tűnt valószínűnek, hogy e faj héjai régi üledékekből mosódtak volna ki.

Legközelebb 1985. szeptember 22-én tudtam gyűjteni ugyanezen a gyűjtőhelyen. Jóval több *Gyraulus riparius* héjat találtam mint korábban, de élő példány akkor sem került elő, sőt a héjak között nem is volt biztosan recensnek mondható darab.

Ezzel szemben korábban, 1985. április 20-án, a Sárvíz friss, tavaszi hordalékából a Kálozról jövő országút és a csatorna kereszteződése felett nagy mennyiségű csigahéjat gyűjtöttem, amelyek között sok Gyraulus riparius is akadt. Mivel ezen a helyen néhány viztisza, fényes héjat is találtam, kétségtelenné vált, hogy a faj a Sárrét vizgyűjtő területén jelenleg is él. Mindezekon felül a faj egy példányát megtaláltam a Gödöllőtől délre fekvő Juharoshegy és a vasuti sín közötti rétek szélén huzódó enyves égeresben is, időszakos partak medréből.

Sajnos mind ez ideig élő példányait nem sikerült fellelnem ennek a vizicsigának, de nagyon valószínű, hogy az elkövetkező években kézre kerül. A héj alakja első pillantásra Hippeutis complanatus-ra emlékeztet, mert az átmérője ugyanakkora és lapos. A köldöke azonban tágabb és a kanyarulatok külső széle nem élesen tarajos, hanem legömbölyített.

Kanyarulatainak lefutása egyébként teljesen azonos a Gyraulus albus kanyarulatainak görbületével: felül- és alulnézetben egyaránt miniatűr G. albus-nak tűnik a héj.

Pomatias rivulare /Eichwald/

Ennek a csigának egy erősen elszigetelt, kis populációját találtam 1985 őszén meg a Szekszárdi-dombság északi részében fekvő Sötét-völgyben. Az állat csak a Haramia-forrás közvetlen környékén él, ami kirándulóhely. Eddigi vizsgálódásaim szerint valószínűleg emberi behurcolással ju-

tott itteni élőhelyére. Az állat héja semmiben nem különbözik a Dél-Európában élő egyedek héjától. Nem él vele együtt egyetlen olyan más csigafaj sem, amelynek ottani előfordulása meglepő lenne. A Pomatias rivulare a völgyet koszoruzó vizválasztó vonalat sehol sem lépi át és a völgy alsóbb részein sem él, pedig a dombság több völgye is hasonló élőhely, mint a Haramia-forrás környéke. A faj megtelepedését azért is érdekesnek tartom, mivel itt málló lösztalajon él, nem pedig sziklás aljzathoz kötötte, mint délebbi lelőhelyein.

Acicula banatica /Rossmässler/

A faj frissen elpusztult példányainak héjai kerültek elő 1987. május 3-án a Simonfa és Zselicszentpál között Felső Hosszu-megye mély löszárkaiból. A suvadásos löszbe mélyedt árok alján csordogáló erecske hordalékából 17 héj került elő, csalános akác-bodzásban. A Trichia filicinával, Macrogastra plicatulával és több más fajjal együtt előkerült héjak arra engednek következtetni, hogy ez a korábban tipikusan sziklás aljzathoz asszociálódónak gondolt faj a Dunántul mély löszárkaiban többfelé előfordulhat.

Helicodiscus singleyanus /Pilsbry/

Az 1986. évi csigásztalálkozó alkalmával a békéscsabai Széchenyi-ligetben gyűjtött földmintában olyan, frissen elpusztult csigák héját találtam meg, amelyek a Helicodiscus singleyanus nevű faj héjaival voltak azonosíthatók.

Feltehetőleg valóban ez a faj él a park talajában, azonban anatómiai vizsgálatok nél-

kül merészség lenne ezt állítani a megtalált héjak alapján. Mivel az eddig valaha is felboncolt magyarországi Helicodiscus singleyanus példányok mindegyike üvegházból származott, amelyeknek héja némileg eltér a szabadban gyűjtött példányok héjától, a pontos fajhatározás további vizsgálatokat igényel.

Dr. Majoros Gábor
Budapest VII. Thököly ut
25. 1/5.
H-1076

Malakológiai Tájékoztató 7.

Dr. Kovács Gyula - Dr. Domokos Tamás:

UJABB ADATOK BÉKÉS MEGYE MOLLUSCA-
-FAUNÁJÁHOZ

FURTHER DATA TO THE MOLLUSC FAUNA OF
COUNTY BÉKÉS

Abstract:

Authors write about the species which are new here in this region and are found "in situ" resp. "in saldo" in County Békés in the last ten years.

A szerzők Békés megyében az utóbbi évtizedben in situ, ill. in saldo előkerült, területre nézve új fajokat ismertettek.

1980-ban jelent meg dr. Kovács Gyula Békés megye puhatestűivel foglalkozó "Békés megye Mollusca-faunájának alapvetése" című dolgozata. E dolgozat kéziratának leadása óta 10 év telt el. Az évforduló arra készítet bennünket, hogy az elmúlt évek gyűjtéseinek tükrében áttekintsük a megye faunalistáját.

Az újabb fajok előkerülését részben a saját, részben malakológus kollegáinak alaposabb vizsgálatait; részben bizonyos hidrológiai, ökológiai tényezők tették lehetővé. Amint azt a mellékelt térkép is bizonyítja; az újabban előkerült fajok zöme

viszonylag kis területre koncentrálódnak. A térképen jelölt számok megegyeznek a fajok fajlistában közölt sorszámával.

1977 és 1987 között megtalált új fajok PINTÉR, L. /1984/ szerinti rendszertani sorrendben, a gyűjtőhelyek rövid megjelölésével:

1. *Bithynia leachi*/SHEPPARD/ - Békéscsaba, Élőviz-csat. partja a ligetnél. /f. troscheli PAASCH/. Doboz, V-3. csat. /Óvári-csat. /, Ceratophyllum-ról.
2. *Anisus septemgyratus*/ROSSMÄSSLER/ - Mezőhegyes, Rajta-erdő, Száraz-ér, fauszadék. Szeghalom, Kutas-főcsat., Ceratophyllum-ról.
3. *Gyraulus laevis*/ALDER/ - Szeghalom, Sebes-Körös, Bangókert felett /PETRÓ E. gyűjtése/.
4. *Ancylus fluviatilis* O.F. MÜLLER - Gyula, Városerdő, Fekete-Körös víz alatt fekvő partvédő burkolatáról/andezit/, kevés lebegő hordalékot szállító időszakban.
5. *Clausilia pumila* C. PFEIFFER - Doboz, Szanazug, Fekete-Körös árteréről. A hordalékból csupán 1 db, de élő példány került elő/DOMOKOS ÉVA gyűjtése/.
6. *Helicodiscus singleyanus* /PILSBRY/ - Békéscsaba, Széchényi-liget, vakondturásból. Ábrahám-hegyi sima felületű var. hasonlítanak. További vizsgálatot igényel. /Első gyűjtője Dr. MAJOROS G. /.

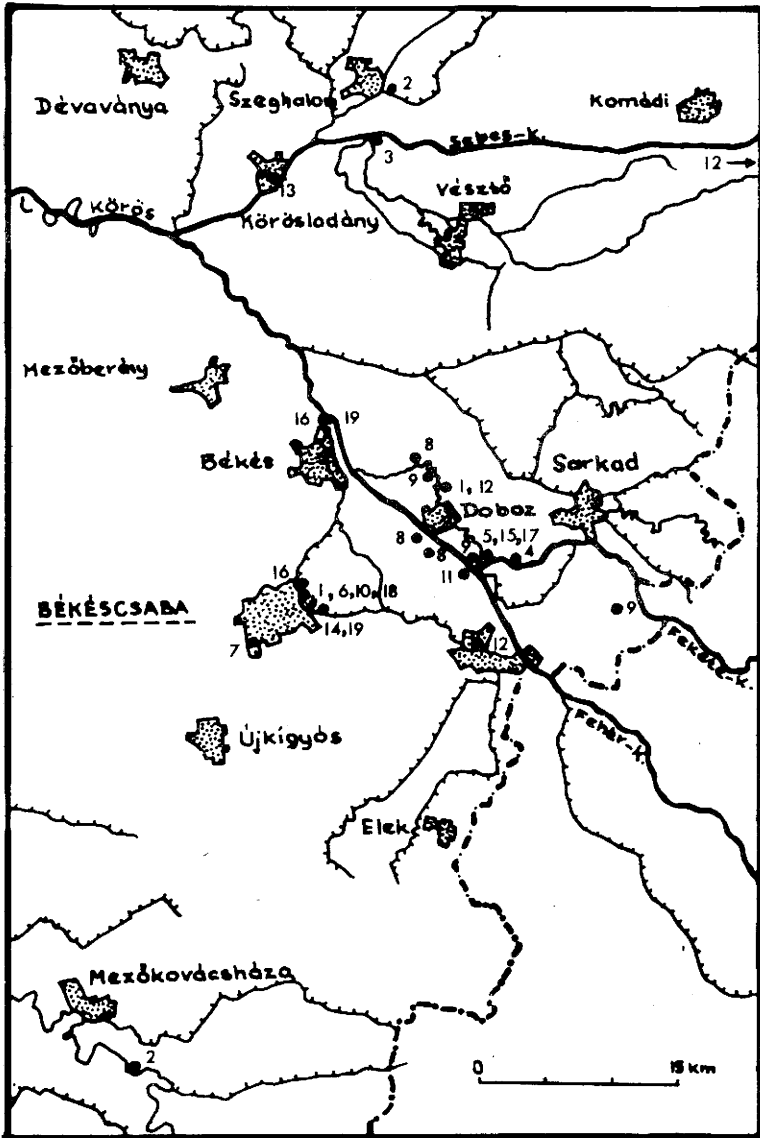
7. *Cecilioides petitiana*/BENOIT/ - Békéscsaba, Erzsébethely, Wagner u., családi ház Filodendron-járól.
8. *Vitrea contracta*/WESTERLUND/ - Doboz, Gerla-Maróci-erdő bokros biotópja. Doboz, Holt-körösi-erdő akácós avarja.
Doboz, Posteleki szőlők, gyepl.
9. *Nesovitrea hammonis*/STRÖM/ - Doboz, Holt-körösi-erdő, Carexes vizpart.
Doboz, Szanazug, üdülők mögötti Holt-Körös partja.
Gyulavári, Keszi-erdő, tölgyes avarja./Eddig ártérből, hordalékból volt ismert./
10. *Bradybaena fruticum*/O.F.MÜLLER/ - Békéscsaba, Élőviz-csat.partja a Széchenyi-ligetnél, bokrok tövéből.
11. *Perforatella rubiginosa*/A.SCHMIDT/ - Doboz, Gerla-Icceéri-csat. Carex-es vizpartja a Szanazugi gátórház mögött./Eddig ártérből, hordalékból volt ismert./Megjelenése igen izolált, nem mobilis.
12. *Anodonta woodiana*/LEA/ - Biharugra, Halastavak.
Doboz, V-3. csat. iszapja.
Gyula, Csónakázótó.
13. *Pisidium amnicum*/O.F.MÜLLER/ - Körösladány, Sebes-Körös.
14. *Pisidium casertanum*/POLI/ - Békéscsaba, Élőviz csatorna.
15. *Pisidium henslowanum*/SHEPPARD/ - Szanazug, Fekete-Körös hordaléka.

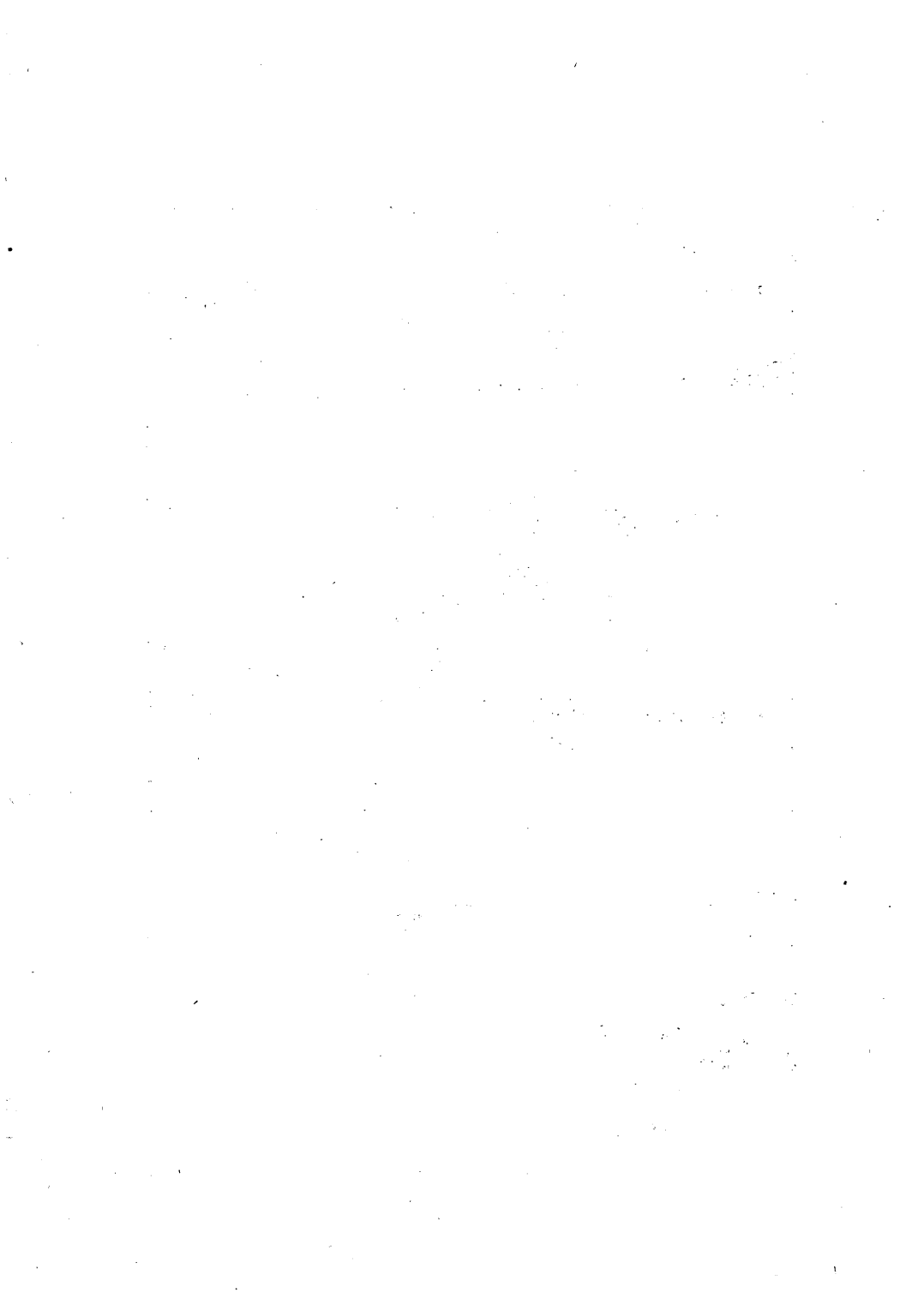
16. *Pisidium nitidum* JENYNS - Békés, Élőviz-csat. zsilip.
Békéscsaba, Élőviz-csat., Békési zsilip.
17. *Pisidium obtusale*/LAMARCK/ - Doboz,
Szanazug, Fekete-Körös hordaléka.
18. *Pisidium personatum* MALM - Békéscsaba, Élőviz-csat. a ligeti mőzinál.
19. *Pisidium subtruncatum* MALM - Békés,
Élőviz-csat. zsilip.
Békéscsaba, Élőviz-csat.

1. ábra

1977 és 1987 között előkerült fajok
vázlatos térképe.

A rough map of the species found
between 1977 and 1987.

A Pisidiumokat KUIPER J.G.J. és PETRÓ E. határozta meg, ill. revideálta. Munkájukat ezuton is megköszönjük.

Az 1977. évi fajlistához viszonyítva - az új genusokkal - a fauna 24 %-kal növekedett. Részletesebben: 69 helyett ma a csigák száma 80. A kagylók száma 10-ről 18-ra növekedett, s jelenleg Békés megyében a Mollusca-fajok száma: 98.

A gyarapodást ökológiai aspectusból vizsgálva: vízi - 12 /Ebből 7 Pisidium, melyek meghatározásuk késlekedése miatt jelentkeznek új genusként./, amphibikus - 2, ligeti-erdei - 2, subterrán - 3.

Végezetül megállapítható, hogy az előkerült új genusok jelentős része biogeográfiailag a Körösökhöz kötődik direkt vagy indirekt uton. Az amphibikus fajok ártérik, vagy egykorvult árterekben gyűjthetők. Ligeti-erdei fajok hordalékkal, vízi uton kerültek gyűjtésük helyére. A subterrán fajok közül a Helicodiscusingleyanus feltehetően a liget fásítása során, a Cecilioidespetitiana pedig kertészet utján került Békéscsabára. A Vitrecontracta valószínűen a Körösök közvetítésével került Doboz környékére, az egykori ártéri erdőbe.

Irodalom

Kovács, Gy. - Domokos, T. /1985/: Hazai sapkacsigák Békés megyei elterjedése és pásztázó mikroszkópos vizsgálata. Állattani Közlemények, 72:47-51. - Földi, E. /szerk./ /1980/: Magyarország Földrajzinév-tára II. Békés megye. - Kerney, M.P. - Cameron, A.D. - Jungbluth, J.H. /1983/: Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Verlag P.Parey, 1-384. - Kovács, Gy. /1980/: Békés megye Mollusca-faunájának alapvetése. A Békés megyei Múzeumok Közleményei, 6:51-84. - Petrő, E. /1984/: Az Anodonta woodiana woodiana /LEA, 1834/ kagyló megjelenése Magyarországon. Állattani Közlemények, 71:189-191. - Pintér, L. /1984/: Magyarország recens puhatestűinek revideált katalógusa. Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 9:79-90.

Dr. Kovács Gyula
Békéscsaba
Deák u. 3.
H-5600

Dr. Domokos Tamás
Békéscsaba
Bartók B. u. 67-69.
H-5600

Malakológiai Tájékoztató 7.

Varga András:

A HELICODISCUS SINGLEYANUS /PILSBRY/
HEVES MEGYÉBEN

HELICODISCUS SINGLEYANUS /PILSBRY/
IN COUNTY HEVES

Abstract:

Author writes on the first occurrence in County Heves of *Helicodiscus* at the southern confines of Gyöngyös. The specimen was found during bulldozing works. Author argues on the possibility of indigeness.

1982-ben, Gyöngyös D-i szélén /a 3-mas műút és a Gyöngyös-patak között, a Volán-teleppel szemben/ talajegyenető földmunkákat végeztek. A frissen megmozgatott terület földkupacait egy heves zápor átmosta, s a benne rejtőző faunát egy alkalmas helyen felhalmozta.

Ezt a hordalékot 1982. VI. 6-án összegyűjtöttem. A válogatás eredménye, egy tipikus, utszélekre, gyomterületekre jellemző faunaegyüttes. A meglepetést a *Helicodiscus singleyanus* egyetlen friss, de üres példányának előkerülése jelentette.

Az uszadékból előkerült fauna

<i>Cochlicopa lubrica</i>	36
<i>Truncatellina cylindrica</i>	3
<i>Pupilla muscorum</i>	45
<i>Vallonia pulchella</i>	45
<i>Vallonia costata</i>	115
<i>Chondrula tridens</i>	3
<i>Succinea oblonga</i>	1
<i>Ceciloides acicula</i>	12
<i>Helicodiscus singleyanus</i>	1
<i>Oxychilus draparnaudi</i>	3
<i>Helicella obvia</i>	4
<i>Monacha cartusiana</i>	2
<i>Cepaea vindobonensis</i>	1
Összesen:	271 db

A terület mikrodomborzata kizárja azt, hogy a begyűjtött anyag a közeli Gyöngyös-patak hordalékának másodlagos áthalmozódása legyen.

A *Helicodiscus* a talajban élő fauna tagja. Térhódítása a felszíni faunától függetlenül, egy mélyebb talajsztintben történik. Ez őshonossága mellett szól, hiszen a gyors terjedését potenciális tényezők /pl. a talajnak, mint élettérnek a sűrűsége/ akadályozzák, ennek ellenére rövid idő alatt Európa sok pontjáról mégis kimutatták /FLASAR 1977/! Helytálló lehet az a feltételzés, hogy egy olyan ősi fajjal állunk szemben, amely eddig elkerülte a malakológusok figyelmét.

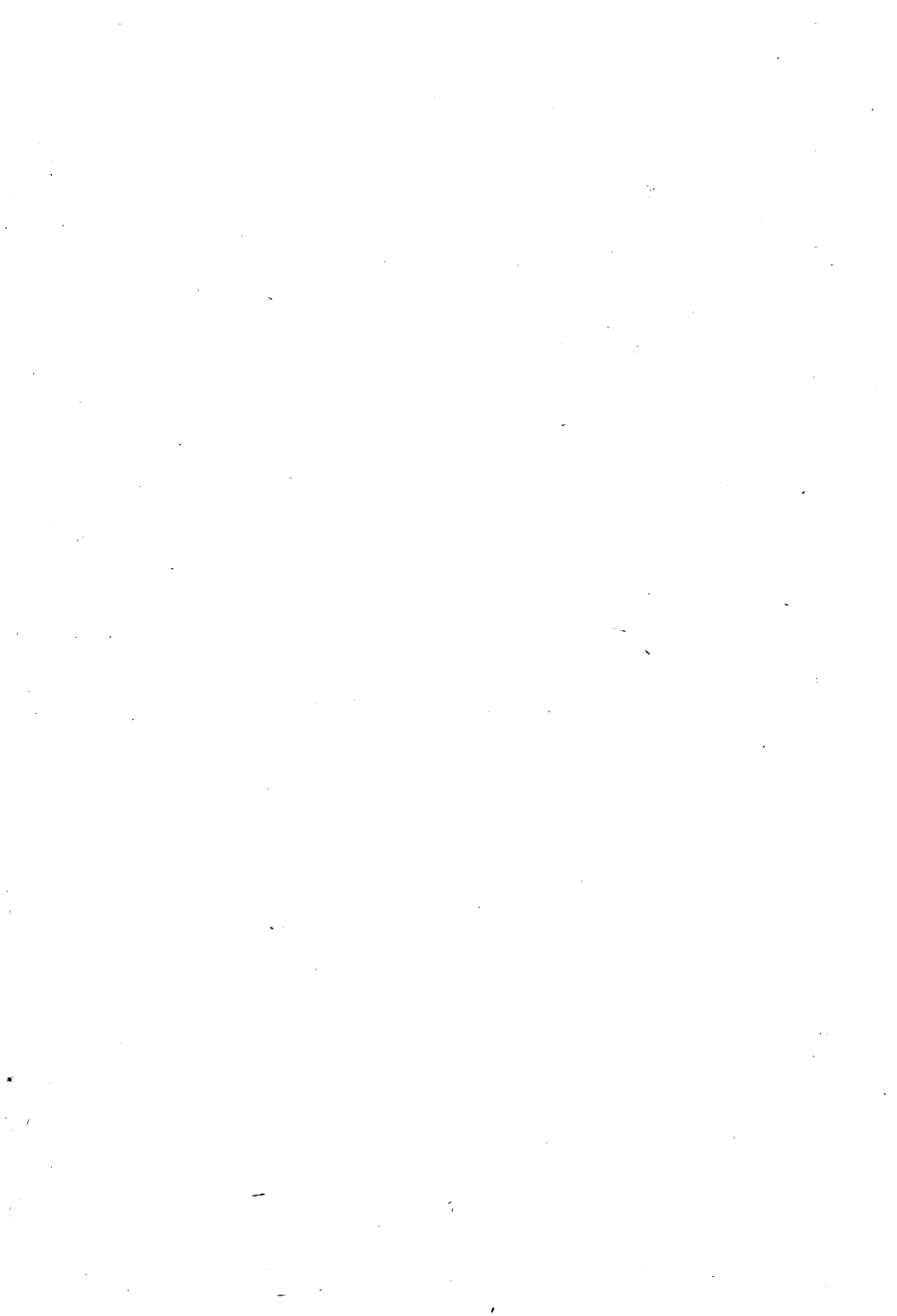
Az ismertetett Gyöngyös környéki előfordulási területet tudomásom szerint olyan behatások nem érték, amelyek alapján ezen a lelőhelyen feltételezhetnénk bárminemű behurcolást.

Az utóbbi években ezt a területet mintegy 20-30 cm magasságban földdel, építési törmelékkel feltöltötték, elegyengették, s ezzel a további vizsgálatokra alkalmatlanná tették.

Irodalom

Flasar, I. /1977/: *Helicodiscus /Hebetodiscus/ singleianus inermis* H.B.Baker, 1929, in der Tschechoslowakei /Gastropoda, Endodontidae, Helicodiscinae/. Malak. Abh., 5: 237-242.

Varga András
Mátra Muzeum
Gyöngyös
Kossuth ut 40.
H-3200

Malakológiai Tájékoztató 7.

Varga András:

RENDELLENES NÖVEKEDÉSŰ CECILIOIDES
ACICULA, HELICELLA OBVIA

AN IRREGULAR-GROWN CECILIOIDES
ACICULA, HELICELLA OBVIA

Növekedési rendellenességek, vagy monstrositások a vizicsigáknál sokkal gyakoribbak, mint a szárazföldi rokonaiknál. A torzulások nagy változatosságot mutatnak, osztályozásukat - kialakulásuk és formájuk alapján - PETRÓ /1984/ kísérelte meg. PETRÓ p. 42.: "A monstrositások jelenlétéből a populáció konstitúciójára is következtethetünk. A monstrositások gyakorisági indexe, egy könnyen kezelhető paramétere a közvetlenül nehezen mérhető konstitúciónak."

Gyűjtő és feldolgozó munkám során különös figyelemmel kezeltem a rendellenes növekedésű házakat. Két érdekesnek ígérkező példányt mutatok be PETRÓ nevezéktana alapján.

Cecilioides acicula /O. F. MÜLL./
/1-2. ábra/

Monstrositas contraspiralis. Balra csavarodott példány. Szabályos tükörképi alak. Lelőhely: Mátraverebély, templomudvar, 1976. IV. 19., leg. VARGA A.

Kisérőfauna:

Truncatellina cylindrica	48 db
Vallonia costata	1 db
Vallonia pulchella	12 db
Cecilioides acicula	1 db
Vitrina pellucida	3 db
Mészlemez	1 db
Euomphalia strigella	15 db
Cepaea vindobonensis	5 db

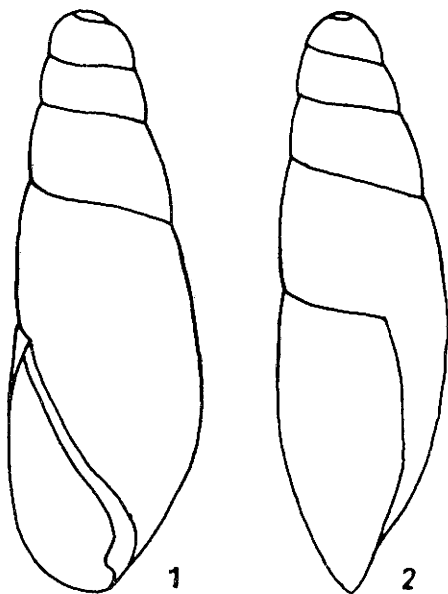
Helicella obvia /HARTM./
/3-4. ábra/

Monstrositas confusespiralis. A 3. kanyarulatnál kisebb sérülés nyoma figyelhető meg, ennek ellenére a héj növekedése szabályos. Kb. 3,7 kanyarulatnál egy újabb sérülés már torzulást idézett elő. A kanyarulat az előző alá hajlik, s ezt követően szabályosan folytatódik, így a két kanyarulati sík erősen elbillenve, két ferdén egymásra ragasztott ház látszatát kelti. A torzulás következménye, a házat diszitő övet az utolsó kanyarulat egy szakaszon eltakarja.
Lelőhely: Gyöngyös 3-as iskola, 1977. XI. 19., leg.: NAGY G.

Irodalom

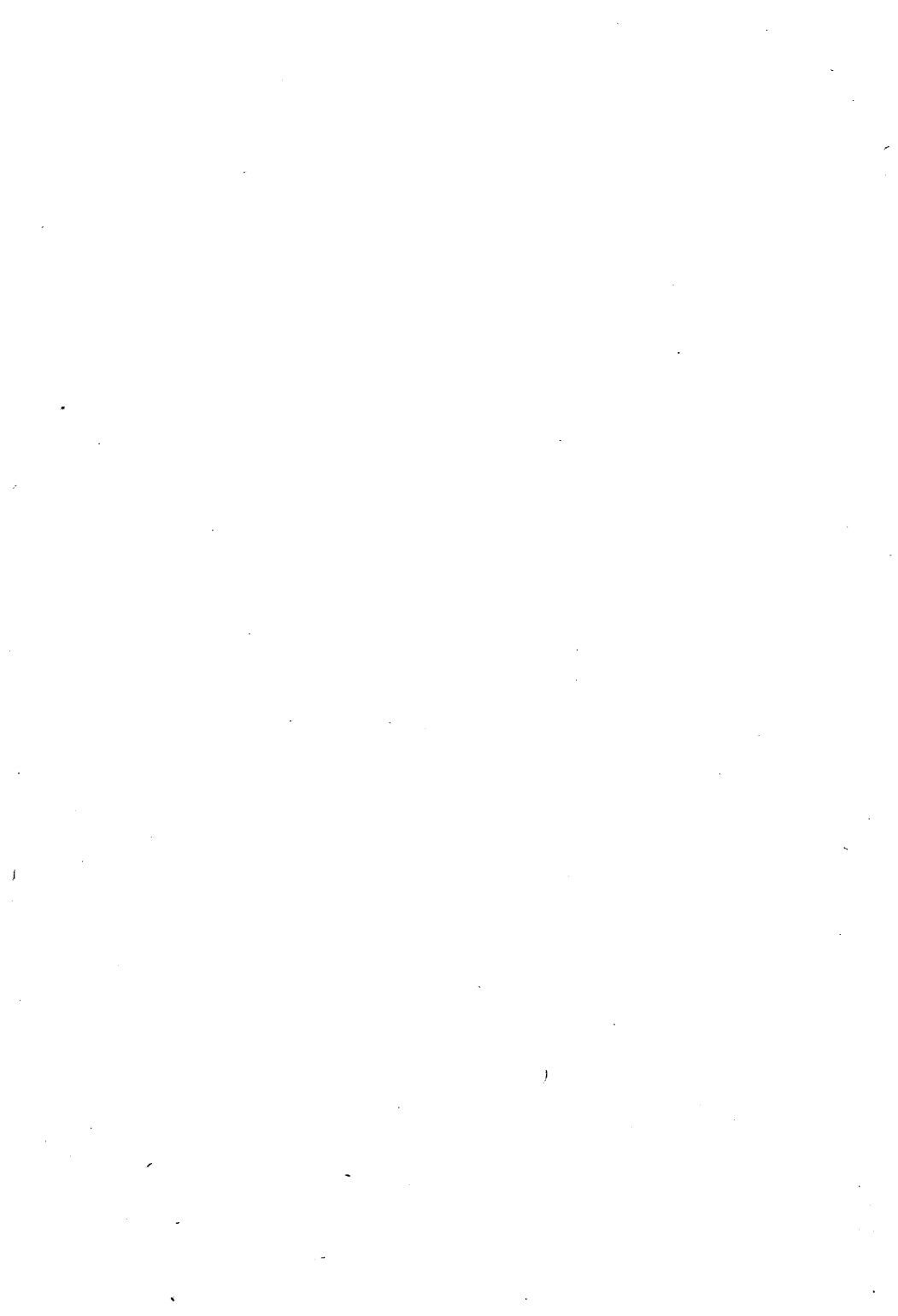
Petró, E. /1984/: Rendellenes növekedésű alakok a lapostekercsű édesvizi csigáknál /Valvatidae és Planorbidae/. Soosiana, 12: 41-42.

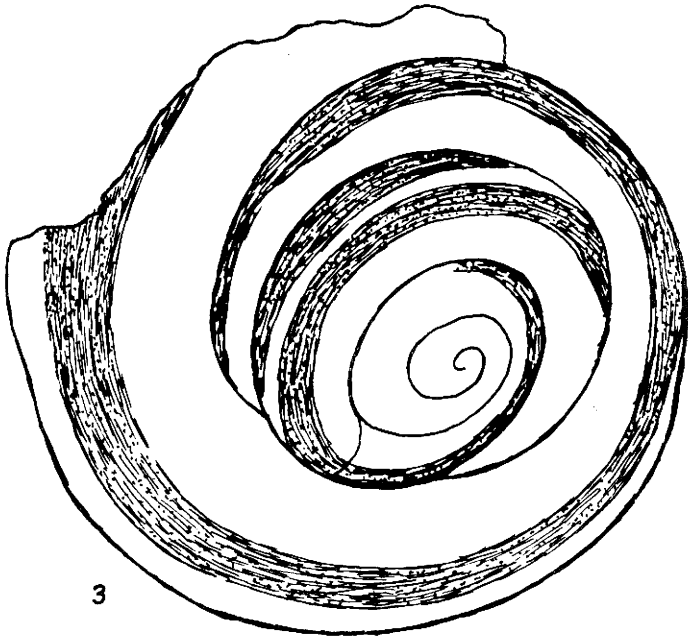
Varga András
Mátra Múzeum
Gyöngyös
Kossuth ut 40.
H-3200

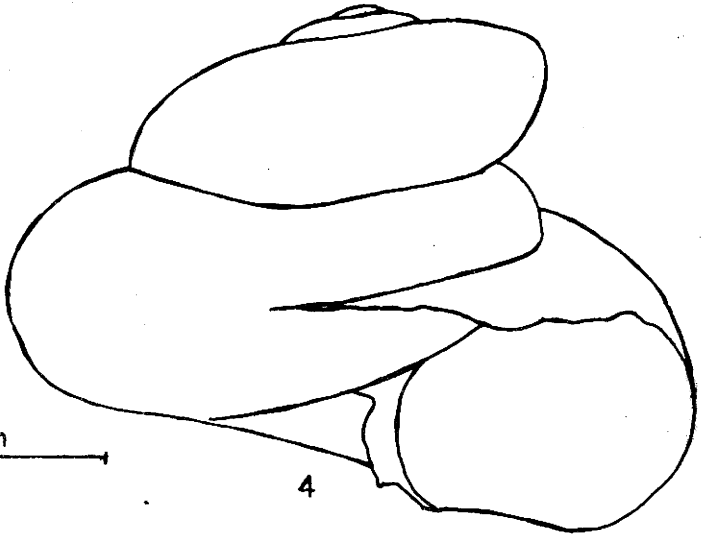
1 mm

1-2. ábra: *Cecilioides acicula* /O. F. MÜLLER/

3

5 mm

4

3-4. *šbra: Helicella obvia* /HARTMANN/

Bába Károly:

ADATOK HOMOKI ÉS SZIKI NÖVÉNYTÁRSULÁSOK
CSIGÁINAK ÁLLATFÖLDRAJZI VISZONYLATÁRÓL

DATA OF ZOOGEOGRAPHICAL RELATIONS OF
SNAILS OF ARENICOLOUS AND COTYLEDONOUS
PLANT ASSOCIATIONS

Abstract:

Author compares his former collections from grassassociations to his "Alpár" collections, and points out that the various plant associations can be set apart zoogeographically too. The steppe character is given by the predominance of Continental Ponto-Pannonian, Caspian-Sarmatian, East-Siberian and Holoarctic elements. The proportion of Holomediterranean fauna-circles will rise with grasstermination as it is experienced in the succession of forests /Molinio-Salecetum/. The percentage distribution of the West-Siberian elements will grow with the growing humidity: Agrosti - Alopecuretum, Lepiolio-Puccineliatum/.

Az Alföldi növénytársulások közül legkevésbé ismertek az Alföld nagyobb részét kitevő gyeptársulások csiga faunája, s azok állatföldrajzi összetétele. E hiányt igyekszik a szerző e cikkben csökkenteni.

Az Alföld természetes gyeptársulásai négy, hajdan nagykiterjedésű gyeppusztára különíthetők. Löss pusztarétek /ma csak fragmentumokban léteznek/, homokpuszták-pusztarétek /erősen visszaszorulóban vannak/, szikes növényzet /eredeti formációi visszaszorulóban, kulturhatásra másodlagosan kialakult típusai elterjedőben vannak/. /Sásrétek, láprétek, lecsapolással visszaszorulóban vannak/.

Jelen cikkemben mind a négy társulástípusba tartozó gyepekkel foglalkozom a teljesség igénye nélkül. Célom a típusok közötti állatföldrajzi malakológiai különbségek tendenciáinak felfedése.

Módszer, vizsgált növénytársulások

Gyűjtéseim kvadrátmódszerrel /10x25x25 cm/ történtek, 1966-87 között. Az értékeléshez az 1987-es Alpári réten történt gyűjtéseken kívül felhasználtam korábbi bugaci, csévharaszti, kunbaracsi és ásothalmi gyűjtéseim adatait Bába 1969, 1985a. Továbbá Hornung E. 1986. fajösszetételben gyűjtéseimmel megegyező fajösszetételű bugaci gyepfelvételeit. A felsorolt közlemények a gyűjtések ökológiai értékelését tartalmazzák. Az állatföldrajzi értékeléshez korábbi közleményemet használtam fel /Bába 1982/.

A vizsgált növénytársulások Soó 1964 rendszere alapján löss pusztarétek: 1. *Salvio-Festucetum sulcatae tibiscense* Zólyomi ap. Soó 1959. 2. Egyéves rozsnokgyep *Brometum tectorum* Soó 1940. 3. Mészkedvelő homokpusztagyep *Festucetum vaginatae danubiale* Soó 1929. 4. Homoki legelő *Potentillo-*

-Festucetum pseudovinae Bodrogeközi 1959. /Bugac, Alpár/. Utöbbi az általam nem vizsgált homokpusztarét /Astragalo-Festucetum sulcatae danubiale /Soó 1939/ Zölyömi 1958. legeltetése révén keletkezik. A szukcesszió-sor kiindulási tagja az egyéves rozsnokgyep. 5. Bucka közi láprét Molinio-Salicetum rosmarinifoliae /Soó 1933/ Kovács 1962, Hornung Erzsébet volt szives megadni egyedszámadatait egyéves talajcsapda feltételek alapján /Hornung 1986/, melyért ezuton mondok köszönetet. 6. Sziki sásrét Agrostio-Caricetum distantis /Rapaics 1927/ Bodrogeközi 1960. /Alpár 1987/. 7. Ecsetpázsitos szikirét Agrosti-Alopecuretum pratensis Soó 1933. és faciese Festuca pseudovinae /Alpár/. Vakszik növényzet Camphorosmetum annuae /Rapaics 1916/ Soó 1933. 8. Duna-Tisza közi szikfoknövényzet Lepidio-Puccinellietum limosae /Topa 1939/ Bodrogeközi 1958. Mindkettö az Alpári-réten 1987.

A fajlistát az 1., az állatföldrajzi kategóriákat a 2. táblázat tartalmazza.

Eredmények:

A megvizsgált növénytársulásokból 19 faj $1558 + 82 = 1640$ egyede került elő. Az előkerült fajok döntö többsége 90,49 %-a kontinentális fauna elem. A subatlanti elemek 9,49 %-ban képviseltek. A kontinentális elemek 3 fauna-körből kerülnek ki szibériai-ázsiai, /1.1-1.4/, kaspiszarmata /3/, ponto-pannon /5.3/. A subatlanti fauna elemek a holomediterrán /8/ és igen kevés egyeddel a Quercion frainetto /5.2.1/ faunakörhöz tartoznak.

Az egyes növénytársulások állatföldrajzi összetételüket tekintve jellegzetes

különbségeket mutatnak /Hasonlóan cönológiai szerkezetükhöz Bába 1985, Hornung 1986./.

A löszpusztarétet a kelet-szibériai, holarktikus faunakörök tulsulya /Pupilla muscorum, Vallonia costata karakter fajokkal/ és gyenge holomediterrán szinezőhatás jellemzi /Jellemző a Chondrula triedens/. A rozsнок gyep, homokpuszta gyep egymás utániségát is a pontosan faunakör tulsulya jellemzi /Helicopsis striata a tömeges./

A záródó homokpuszta gyepben csökken a kaspi-szarmata elemek egyedszáma, kelet-szibériai elemek jelennek meg, erősödik a holomediterrán fauna elemek hatása /Truncatellina, Chondrula létszám növekedése/. A legeltetés hatására a homoki legelőn tulsulyba kerülnek a pontosan elemek /a gyepzáródás csökkenésével a Helicella obvia egyedszáma abszolút dominánsá válik/. A nedves térszinteken a buckaközi lápréteken a holomediterrán fauna elemek /Monacha carthusiana/ az uralkodók, a nyugat-szibériai és kaspi-szarmata faunakörök szinező elemek. A sziki sásrét uralkodó faunaköre a pontosan, kelet-szibériai és holomediterrán szinező elemekkel. A nedves ecsetpázsitos szikiréten a nyugat-szibériai Succinea oblonga mellett szinező elemként a holomediterrán Monacha carthusiana jelentkezik. A szikfokon a szibériai-ázsiai elemek az uralkodók nyugat-szibériai tulsullyal és kelet-szibériai szinező hatással. A vakszikeken van hézagös növényzeti borítás, a sófelhalmozódás a feltalajon megakadályozza a csigafajok megtelepedését.

A különböző típusu és különböző szukcessziös sorokhoz tartozó növénytársulások-

ban a talajszerkezet, nedvesség viszonyok, gyepezáródás, sótartalom a befolyásoló tényezők.

Két alapvető tendencia figyelhető meg. Az első, hogy a pusztai jelleget kontinentális ponto-pannon, kaspi-szarmata, és egyes kelet-szibériai /Pupilla/ fauna elemek tulsulya jellemzi. A faunakör összetétel révén általánosítható jelleg nagymértékben egyezik a növény földrajzi jellegekkel Jakucs 1981, aki szerint a lösz pusztá rétek kontinentális eurázsiai sztyeppek részei. A homoki gyepek kontinentális pontusi gyengén submediterrán jellegűek.

A másik tendencia, hasonló az erdő szukcesszió során tapasztaltakhoz /Bába 1985b/, hogy a gyepezáródással növekszik a holomediterrán faunakör aránya /egyéves rozsnokgyep, homok pusztagyep/. A nedvesedéssel tulsulyba kerülnek a szibériai-ázsiai, kelet-szibériai elemek /ecsetpázsitos szikirét, nedves szikfok növényzet/.

Irodalom

Bába, K. /1969/: Néhány Duna-Tisza-közi homoki pusztagyep és erdő malakocönológiai vizsgálata /A csiga cönózisok szukcessziója/. A Szegedi Tanárképző Főisk. Tud. Közl. Szeged 83-92. - Bába, K. /1976/: Néhány alföldi gyeptípus és Nagytatársánci löszgyep összehasonlító malakológiai vizsgálata a J.Gy.T.K. Főisk. Tud. Közl. Szeged 93-100.

- Bába, K. /1982/: Eine neue Zoogeographische Gruppierung der Ungarischen Landmollusken und die Wertung des Faunabildes Malacologia 22/1-2/ 441-454. - Bába, K. /1985b/: The Mollusca fauna of the Kiskunság National Park in: Mahunka S: The Fauna of the Kiskunság National Park II. Akad. Kiadó Bp. megjelenés alatt. - Hornung, E. /1986/: Ecological investigation on the Gastropod fauna of a Grassland on sandy soil /Bugac, Kiskunság National Park, Hungary/ Proceedings of the 8th International Malacological Congress, Budapest 1983. Budapest 105-108. - Jakucs, P. /1981/: Magyarország legfontosabb növénytársulásai in Hortobágyi, T., Simon, T. Növényföldrajz, társulástan, ökológia Tankönyvkiadó, Budapest p. 225-267. - Soó, R. /1964/: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I. Akad. Kiadó, Budapest 1-589.

Dr. Bába Károly
Szeged
Vár u. 6.
H-6720

1. táblázat: Fajok és egyedszámok a vizsgált növénytársulásokban

Species and numbers of individuals in the investigated plant associations

	Előkerült fajok	Lősz és homoki növény- társulások					Sziki növény- társulások		
		1	2	3	4	5	6	7	8
1.1.	<i>Pupilla muscorum</i> /L. 1758/	89	-	16	56	4	8	-	4
1.2.	<i>Succinea oblonga</i> Drap. 1801.	-	-	-	-	-	-	41	21
	<i>Vertigo pygmaea</i> /Drap. 1801/	-	-	-	-	1	-	-	-
1.3.	<i>Deroceras agreste</i> /L.1758/	2	-	-	-	-	-	-	-
1.4.	<i>Vallonia pulchella</i> /O.F. Müller 1774/	44	-	5	-	-	2	-	-
	<i>Vallonia costata</i> /O.F. Müller 1774/	110	5	4	-	-	-	-	-
	<i>Vitrina pellucida</i> /O.F. Müller 1774/	-	-	3	-	-	-	-	-
	<i>Cochlicopa lubrica</i> /O.F. Müll. 1774/	2	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Zonitoides nitidus</i> /O.F. Müll. 1774/	-	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Euconulus fulvus</i> /O.F. Müll. 1774/	7	-	-	-	-	-	-	-
3.	<i>Euomphalia strigella</i> /Drap. 1801/	1	-	-	-	-	-	-	-
	<i>Cepaea vindobonensis</i> /Fer. 1821/	-	23	16	-	1	-	-	-
5.3.	<i>Helicella obvia</i> /Menke 1828/	-	-	1	748	-	26	-	-
	<i>Helicopsis striata</i> /O.F. Müll. 1774/	-	26	74	46	2	21	-	-
	<i>Helix pomatia</i> L. 1758.	-	4	-	-	-	-	-	-
5.2.1.	<i>Granaria frumentum</i> /Drap. 1801/	-	-	19	16	-	-	-	-
8.	<i>Truncatellina cylindrica</i> /Fer. 1807/	3	14	19	-	13	-	-	-
	<i>Chondrula tridens</i> /O.F. Müll. 1774/	17	-	30	3	43	-	-	-
	<i>Monacha cartusiana</i> /O.F. Müll. 1774/	5	-	-	-	18	4	8	-
	Egyedszám /1640/	285	72	187	869	82	71	49	25
	A/m ²	456	288	49,8	179,8	-	113,6	39,2	40
	N /21/	1	3	6	6	1	1	2	1

2. táblázat: A faunakörök százalékos megoszlása a különböző növénytársulásokban

The percentage distribution of fauna-circles in the various plant associations

Faunakörök	Lősz és homoki növénytársulás					Sziki növénytársulás			
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Σ1.	szibériai-ázsiai	89,12	6,94	14,97	6,44	6,09	13,88	83,67	100
1.1.	kelet-szibériai	31,22	-	8,55	6,44	4,87	11,26	-	16,00
1.2.	nyugat-szibériai	-	-	-	-	1,21	-	83,67	84,00
1.3.	euroszibériai	0,70	-	-	-	-	-	-	-
1.4.	holarktikus	37,19	6,94	6,41	-	-	2,81	-	-
3.	kaspi-szarmata	-	31,94	8,55	-	1,21	-	-	-
5.3.	ponto-pannon	-	41,66	40,10	91,36	2,43	66,19	-	-
Σ	kontinentális	89,12	80,55	63,63	97,81	9,73	80,08	83,67	100
5.2.1.	Quercion frainetto	-	-	10,16	1,84	-	-	-	-
8.	holomediterrán	8,77	19,44	26,20	0,34	90,24	5,63	16,32	-
Σ	subatlanti	8,77	19,44	36,36	2,18	90,24	5,63	16,32	-

Nyilas István - Sümegi Pál:

ADATOK AZ IMÓKŐI /É-MAGYARORSZÁG: BÜKK-HG./
NÖVÉNYTÁRSULÁSOK MOLLUSCA FAUNÁJÁHOZ

DATA TO THE MOLLUSC FAUNA OF IMÓKŐ
/NORTH-HUNGARY, BÜKK-MOUNTAIN/
PLANT ASSOCIATIONS

Abstract:

In our paper we show the snail-fauna of the associations which can be found in a characteristic region of the Sout-Bükk. Our investigations show that the distribution of the snail-fauna is influenced by the quality of the base-stone and the plants in the herb layer essentially. The paper is a preliminary study and we should like to supplement it with microclimate measurings as well as data of Limacaceas which are under study yet.

Az Imókő a D-Bükkben a Tarkő, a Feketelen és a Kukoly-hegyese csucok között helyezkedik el. A Du 62. négyzethez tartozik. Ezen az 500-550 m tsz. feletti magasságu gerincen 1984-től előbb diáktársaimmal, majd dr. Nyilas Istvánnal végeztünk talajtani, növénytársulástani és faunisztikai vizsgálatokat. A terület érdekessége, hogy kis területen /500x200m/ a Bükk legjelentősebb növénytársulásai közül 5 megtalálható.

Az imókői völgyben a Phyllitidi-Aceretum szurdokerdő /1./ helyezkedik el. Talaj: köves, sziklás váztalaj. Nedvességfokozat: subhygrophil. Jellemző növények: *Fagus silvatica*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*, *Phyllitis scolopendrium*.

A völgy fölé 50-70 m meredek fallal emelkedik az imókői hegygerinc. A hegygerincet két alapkőzet alkotja: mészkő és kvarcitos agyagpala. A mészkőrészen a következő társulások alakultak ki:

/2./ Cleistogeni-Festucetum rupicolae /mészkő lejtősztyeppré/ Talaj: fekete redzina, köves-sziklás váztalaj foltokkal. A sztyepprétet sziklagyepek és sziklakibuvások szakítják meg. Nedvességfokozat: xerophil. Jellemző növények: *Festuca rupicola*, *Carex humilis*.

/3./ Corno-Quercetum /molyhos kocsánytalan tölgyes/. Talaj: fekete redzina. Nedvességfokozat: subxerophil. Jellemző növények: *Quercus pubescentis*, *Cornus mas*, *Cynanchum vincetoxicum*, *Lithospermum purpureo-coeruleum*. /4./ Tilio-Fraxinetum /hársas-kőrises sziklaerdő/. Talaj: köves-sziklás váztalaj. Nedvességfokozat: subxerophil. Jellemző növények: *Tilia platyphyllos*, *Fraxinus excelsior*, *Melica uniflore*, *Mercurialis perennis*.

A kvarcitos agyagpalán a gyertyános-kocsánytalan tölgyes savanyubb alapkőzetű *Luzulo-Quercu-Carpinetum* /5./ típusu alakult ki. Talaj: savanyu, nem podzolos erdei talaj. Nedvességfokozat: subxerophil. Jellemző növényei: *Quercus petraea*, *Carpinus betulus*, *Luzula albida*, *Melica uniflora*, helyenként *Vaccinium vitis-idaea*.

A társulásokból gyűjtött csiga fauna eloszlását az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat

	1.	2.	3.	4.	5.
Pyramidula rupestris		+			
Truncatellina cylindrica		+			
Orcula dolium	+				
Orcula doliolum	+				
Granaria frumentum		+			
Chondrina clienta	+				
Vallonia pulchella	+				
Vallonia costata			+	+	
Acanthinula aculeata			+		
Ena obscura	+			+	
Zebrina detrita		+			
Ruthenica filograna	+				
Clausilia dubia	+				
Laciniaria plicata	+				
Clausilidae csucs	+				
Punctum pygmaeum		+	+	+	
Vitrea crystallina	+			+	
Oxychilus glaber	+				
Perforatella vicina	+				
Euomphalia strigella	+				
Cepaea vindobonensis			+		
Helix pomatia			+		+

1. Phyllitidi-Aceretum - szurdokerdő
2. Cleistogeni-Festucetum - mészkő lejtő-sztyeppré
3. Corno-Quercetum - molyhos kocsánytalan tölgyes
4. Tilio-Fraxinetum - hársas-kőrises
5. Luzulo-Wuerco-Carpinetum - savanyu talaju gyertyános-tölgyes

A különböző erdőtársulásokban található Mollusca fajok alapján levonható következtetések:

A Luzulo-Wuerco-Carpinetum társulásnál a csiga fajok hiánya a savanyu alapkőzettel és talajjal magyarázható. A kvarcitos agyagpala alapkőzetű erdőtársulásban egyedül *Helix pomatia* egyedeket sikerült gyűjteni, de csak rendkívül csapadékos időben [pl. 1987. IV. 23.]. Száraz időben egyetlen csiga faj sem volt ebben a társulásban.

A sztyeppréten a szárazságtűrő Zebri-na detrita, Punctum pygmaeum, Granaria frumentum fajok mellett, főként a sziklahasadékokban és a sziklagyep foltokon Pyramidula rupestris és Truncatellina cylindrica fajokat találtuk. A melegebb mikroklímájú és nyiltabb vegetációjú társulásokra jellemzők ezek a csiga fajok.

A molyhos kocsánytalan tölgyes egyik karakter fajának tűnik ezen a területen a Cepaea vindobonensis. A Vallonia costata faj a hársas kőrises sziklaerdőből és a molyhos kocsánytalan tölgyes olyan régiójából került elő, amelynél a gyepszintben még, ezt a társulást megelőző, hársas-kőrises erdő növényfajai maradtak meg. Itt az történt, hogy a lombkorona szintben a hársas-kőrises vegetációt kiszorította a molyhos kocsánytalan tölgyes, de a gyepszintben a változások jóval lassabbak, így a Vallonia costata, mint "reliktum" faj jelzi a hársas-kőrises erdő egykori elterjedési területét.

A szurdokerdő fajai a magas páratartalmu és zárt lombkoronájú élőhelyet jelzik, valamint a szurdokerdő fölé magasodó sziklafalon élnek /pl. *Chondrina clienta*/.

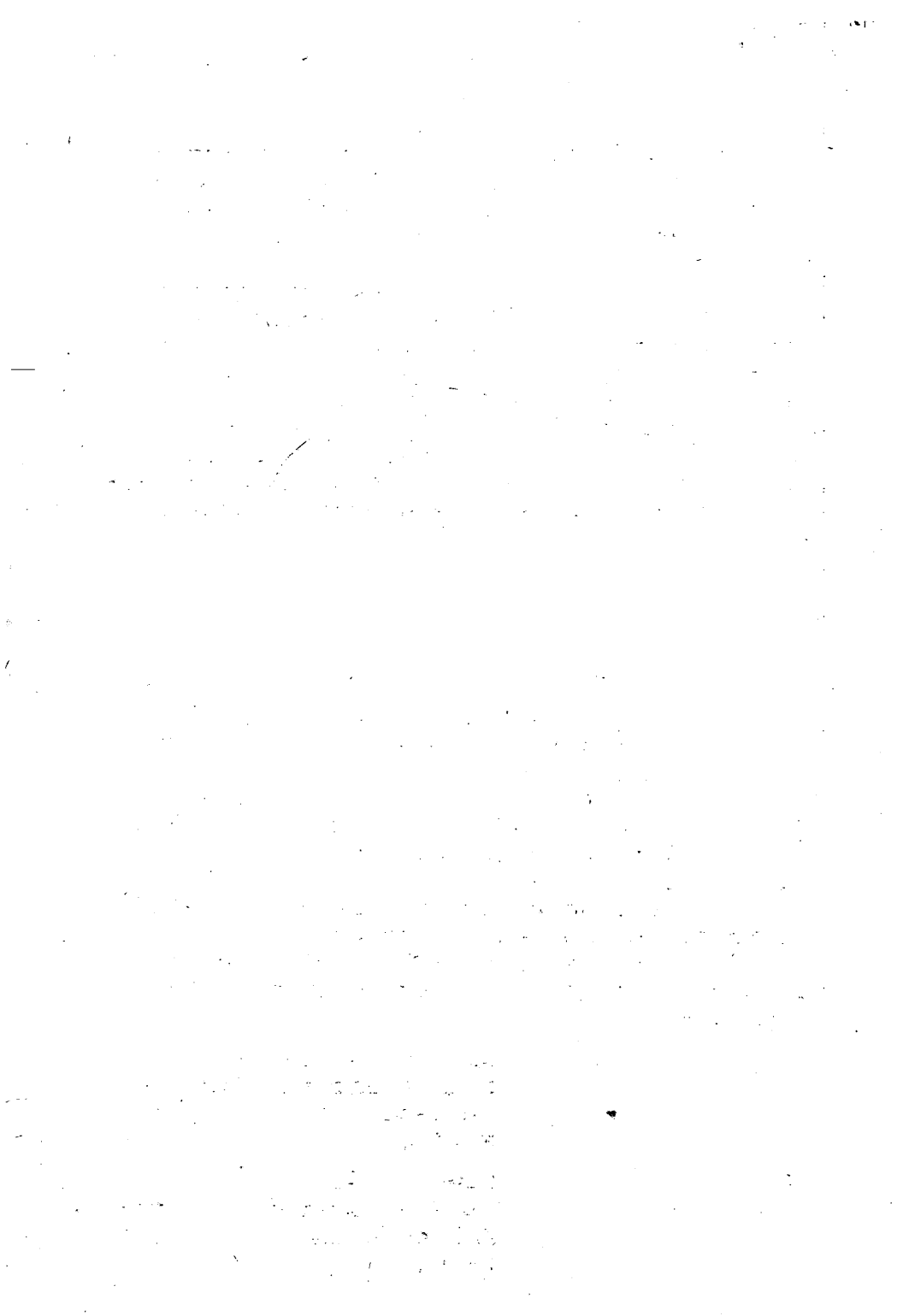
Dolgozatunkban a D-Bükk egy jellegzetes területén megtalálható társulások csiga faunáját mutatjuk be. Megfigyeléseink azt mutatják, hogy a csiga fauna eloszlását az alapkőzet minősége és a gyepszintben lévő növények alapvetően befolyásolják. Dolgozatunk egy előtanulmány, amelyet mikroklíma mérésekkel, valamint a feldolgozás alatt álló *Limacacea* adatokkal szeretnénk kiegészíteni.

Irodalom

Bába, K. - Varga, A. - Wagner, M. - Zseni, L. /1982-1983/: Adatok a Bükk hegységi szárazföldi csiga fauna eloszlását befolyásoló biotikus tényezőkhöz. *Soósiana* 10/11. p. 25-30. - Birinyi, A. et. al. /1984/: Az Imókö /Bükk hegység/ komplex ökológiai elemzése. OTDK dolgozat, Debrecen. - Soó, R. /1964/: A magyar flóra és vegetáció növényrendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I. Akadémia Kiadó Bp. p. 1-58. - Varga /1976-77/: Bükk hegység *Mollusca* faunája *Fol. Hist. nat. Mus. Matr.* 4. p. 37-82.

Dr. Nyilas István
KLTE Állattani Tanszék
Debrecen lo.
H-4010

Sümegei Pál
KLTE Ásványtani Tanszék
Debrecen lo.
H-4010

Malakológiai Tájékoztató 7.

Héra Zoltán:

A ZSELICI TÁJVÉDELMI KÖRZET ERDŐTÁRSULÁSAI
ÉS CSIGAFÁUNÁJA
A ROPOLYI-ERDŐ VIZSGÁLATA

FOREST-ASSOCIATIONS AND SNAIL-FAUNA OF THE
ZSELIC RESERVATION AREA
A RESEARCH MADE ON THE ROPOLY FOREST

Abstract:

Author investigated 40 forest plots - cultivated and uncultivated by forestry - in the Zselic Country /South-Transdanubia/. The plots belong to four plant-associations and were investigated with the quadrat-method /15 x 25 x 25 centimetres/. He found out that the difference between the cultivated and uncultivated stands can be established mathematically. /Fig.1./ The differences are established by the deviations of the degrees of humidity as a result of the cultivation of forestry. This is expressed as the diversity of snail-associations becomes differentiated. /Fig.2./

A Zselic kevésbé kutatott tájegységeink közé tartozik. Malakofaunisztikai, ökológiai és állatföldrajzi vizsgálatokat utoljára Gebhardt Antal végzett a Zselic-ség 6 pontján, 1957-ben /Gebhardt,1959/.

Az azóta eltelt 30 év alatt a növénytakaró jelentősen megváltozott. A különböző erdészeti munkák és a vízrendezés következtében részint a terület lényegesen szárazabb lett, másrészt eredeti növénytársulás ma már a Zselic egyetlen pontján sincsen. Mindezt indokolttá tette a Gebhardt által is kutatott Ropolyi-erdő új, matematikailag is megalapozott zoocönológiai kutatási módszerekkel történő újravizsgálatát. A zoocönológiai módszerek ismertetéséért és dolgozatom elkészítéséhez adott sokirányú segítségéért dr. Bába Károlynak tartozom nagy köszönettel.

Az 1985-ös év nyarán a terepbejárások alkalmával kvadrátmódszerrel történő próbagyűjtéseket végeztem. Az erdőnként vett lo-lo minta szóráselemzésével megállapítottam /Sváb, 1981/, hogy a területen erdőtagonként 15 mintavétel szükséges. A teljesebb állatföldrajzi kép kialakításához az erdőt szegélyező patakmenti gyomtársulásban egyelő gyűjtést végeztem.

Az 1986-os évben nyári aspektusban megvizsgáltam

- 30 db Vicio oroboidi-Fagetum /HT 38/
/Pócs et Borhidi 60/ somogyicum
/Borhidi et Pócs 60/ illyr bükkös
társulást
- 6 db Helleboro dumetorum-Carpinetum
/Soó et Borhidi 62/ gyertyános-
-tölgyes társulást
- 3 db Aegopodio-Alnetum /Somsák 60/
praeillyricum /Borhidi 62/ podagra-
füves égerliget társulást
- 1 db Robinia pseudo-acacia bükkös ter-
mőhelyre telepített akácost.

Valamennyi felsorolt társulásban kvadrát-módszerrel gyűjtöttem. A 15x25x25 cm-es kvadrátokból előkerült csigafajok határozásának revízióját dr. Bába Károly végezte el. A gyűjtési helyek biotikus és abiotikus tényezőit ökológiai adatlapon rögzítettem /Bába, 1986/. Az egyes társulások kvadrátjainak anyagát a Shannon-Wiener függvényvel /Southwood, 1984/ értékeltem. A különböző társulások, valamint a bükkös szubasszociációk klasszifikációjához a Sokal-Michener formulát /Podani, 1973/ alkalmaztam.

A Közép-Zselichez tartozó Ropolyi-erdő szárazföldi csigáinak állatföldrajzi értékeléséhez Gebhardt /1959/ munkáján kívül felhasználtam a Pintér-Richnovszky-S.Szigethy /1979/ által szerkesztett Mollusca elterjedési térképek Ropolyi-erdőre vonatkozó adatait is. A közölt előfordulási adatok közül a Helicopsis striata /O.F.M, 1774/ lelőhelyi adatát nem tartom hitelesnek, mert ez a csigafaj irodalmi adatok szerint kifejezetten homokterületekhez kötődik, amely talaj a Ropolyi-erdőben nem fordul elő.

Vizsgálati eredmények:

Egyelő és kvadrátos gyűjtéseimből 42 csigafajhoz tartozó, összesen 826 egyedet határoztam meg, mely fajokat az 1. táblázat 1. oszlopában + jellel jelöltem. Azokat a fajokat, amelyeknek csak üres - de nem foszszilis - héját találtam meg, zárójelben jeleztem. Az erdőtársulások kvadrátjaiból előkerült csigafajok élő és holt példányszámát a 2. oszlopban tüntettem fel. A 3. oszlop tartalmazza az elterjedési térképek ide vo-

natkozó adatait, a 4. oszlop pedig a Gebhardt által talált csigafajokot mutatja. A területre ujnak 3 faj bizonyult. Az Acicula banatica /Rossm., 1842/ élő előfordulása eddig csak a Mecsekből volt ismert, egyetlen élő példányát a Zselickislak 2A erdőtag erőziós hasadékanak alján vizenyős bükk-avar között találtam. A Clausilia dubia /Drap., 1805/ és a Trichia filicina /Pfeif., 1841/ a Zselicségre nézve új elemek. A Trichia filicina főként a patakmenti társulásban volt gyakori, a Clausilia dubia viszont az erdőkben fellelhető korhadó rönkökben fordult elő. A Gebhardt által tömeges előfordulásának jelzett Trichia erjavecii /Brus., 1870/ egyetlen példánya sem került elő.

A különböző erdőtársulások faj- és egyedszámában jelentős különbségeket mértem, melyet a diverzitások különbözősége /2. táblázat/ jól mutat. Látszik, hogy a kezelt erdőtagok átlagos diverzitása jóval alacsonyabb érték, mint a kezeletlen állományokban mért diverzitások átlaga. Az erdőművelés fajszegényítő hatására hasonló összefüggést tárt fel Bába /1983/ a Szatmár-Beregi sík erdőtársulásainak vizsgálatánál. A különböző kezelt és kezeletlen társulások klasszifikációjával /1. ábra/ megállapítottam, hogy a társulások egymástól elkülönülnek, az erdészeti beavatkozások még a kezelt állományok csigafaunabeli különbözőségét sem mossák el. Ennek bizonyítására a jövőben több különböző társulást kell még megvizsgálnom.

A területen nagy számban előforduló illyr bükkösök összehasonlítása viszont lehetővé tette a különböző erdészeti keze-

léseknek az erdő nedvességi fokára gyakorolt hatásának kimutatását. Összevetettem a különböző nedvességi fokozatu bükkös szubasszociációkból és az eredetileg nedves fokozatu, de különböző erősségű erdészeti kezelésben részesült bükkös szubasszociációkból előkerült csigafajokat. A kapott dendogramról jól látszik /2. ábra/, hogy az erdészeti kezelések tisztítástól a felszabadiító vágás felé növekvő erőssége a nedves fokozat jellemző fajgazdagságát egyre fokozódó mértékben szorítja vissza a kevésbé nedves szubasszociációk szintjére. Mivel az erdőművelés jelenleg alkalmazott módszere során az egyes erdőtagok valamennyi jelzett kezelésen egymás után átesnek, a nedvességet jobban igénylő fajok fokozottan háttérbe szorulnak, majd az erdő tarvágása során kipusztulnak. A csigák faj- és egyedszámának csökkenését az alábbi erdészeti munkák eredményezik:

1. A faállomány nevelése során az egészséges, egyenes törzsű fákból álló homogén, szellős állományok kialakítása érdekében az erdő záródását fokozatosan, mintegy 40 %-kal csökkentik, amely az erdő párateltségének szintén lépcsőzetes csökkenését eredményezi. Jól jelzi ezt a folyamatot két Aegopinella faj számarányának változása. Az erdő száradásával párhuzamosan az Aegopinella minor /Stab., 1864/ száma növekszik, míg az Aegopinella ressmanni /West., 1883/ előfordulási aránya csökken.
2. Az erdőkből eltávolítják a beteg, gombás, odvas törzseket, melyek jellegzetes buvóhelyei egyes házatlan csigáknak /pl. Limax flavus /Linné, 1758/. /Soós, 1959/.

3. A kiemelt faanyagot maradéktalanul elszállítják a területről, így egyre kevesebb a korhadó farönk a területen.

4. A fák kidöntése után gyakran tuskóirtást is végeznek, amely a biotópok számának csökkenésén kívül közvetlenül is veszélyezteti a talajlakó és a fatövekhez vonzódó fajokat.

5. A fák kérgének lehántásával létrejövő kéregkupacokat az erdészeti löszutakra hordják annak javítása érdekében, pedig a csigafajok számára ideális élőhelyül szolgálnának.

A Zselici erdők csigaállományának fennmaradása szempontjából fontos felszínalakulási formák a hirtelen nyiló, mély, eróziós völgyek, amelyeknek alján a csigák viszonylag nagy egyedszámú populációkban élnek. A populációk feldusulásának három okát állapítottam meg:

1. A szivárgó talajvizek ezeken a mélyebb pontokon törnek elő és az így létrejövő párák környezetben a nedvességkedvelő fajok elszaporodnak. Mivel azonban ezek a szivárgó erek mindig más utvonalon haladnak, az egyes populációk könnyen elvizztelenednek, illetőleg a víz elmossa őket.

2. A meredek oldalakról a humusz és az avar az árkok mélyére szállítódik, ahol így ideális mikrokörnyezet alakul ki a csigák számára.

3. A talajgödrök a közvetlen erdészeti kezelés alól mentesek, mert a meredek oldalon a biztonságos erdészeti munka nem lehetséges. A kidőlt és mélybezuhanat törzsekért a munkások nem mennek le, így azok a völgyek alján korhadnak szét.

Az állománynevelést lezáró tarvágást az árkokban élő fajok sem élik túl a nedves környezet megszűnése miatt.

A Zselici erdőkbén a felsorolt hatások következményeképpen fokozatosan csökken a csigák élőhelyeinek száma és sok faj kisebb populációjának fennmaradását csak véletlenszerű események biztosítják.

Az 1985-86. évi munkámmal a Zselicség egy 30 évvel ezelőtt kutatott pontjának csigafaunisztikai és ökológiai ujravizsgálatát végeztem el matematikai módszerek felhasználásával. Megállapítottam, hogy a különböző társulások egymástól kezelt és kezeletlen állományukban egyaránt eltérnek, mely különbség matematikailag is kimutatható. Ennek bizonyítására még további társulásokat kell megvizsgálnom. Bükkös szubasszociációk vizsgálatával megállapítottam az erdészeti kezelések faunacsökkentő hatását, valamint az ezt eredményező erdészeti tevékenységeket.

Irodalom

Bába, K. /1981/: Magyarország szárazföldi csigáira vonatkozó új állatföldrajzi felosztás tanulságai. Soósiana 9:13-22. - Bába, K. /1982/: Eine neue zoogeographische Gruppierung der ungarischen Landmollusken und die Wertung des Faunabildes. Malacologica 22 /1-2/:441-454. - Bába, K. /1983/: A Szatmár-Beregi sík szárazföldi csigái és környezetükre levonható következtetések. J.Gy.T.F. Tud. Közl.:27-41. - Bába, K. /1986/: Ökológiai adatlapok. J.Gy.T.F.Kiadv., Szeged

- Borhidi, A. /1984/: A Zselic erdei. Dunántuli Dolgozatok Term.tud. Sor. 4., Pécs: 3-145. - Gebhardt, A. /1959/: Malakofaunisztikai, ökológiai és állatföldrajzi vizsgálatok a Zselicségben /Somogy m./. Akad.Kiadó Állattani Közl. XLVII. kötet, Budapest: 69-83. - Kerney, M.P.-Cameron, R.A.D.-Jungbluth, J.H. /1983/: Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas. Verlag P.Parey, Hamburg und Berlin: 63-381. - Pintér, L.-Richnovszky, A.-S.Szigethy, A. /1979/: A magyarországi recens puhatestűek elterjedése. Soósiana /Suppl.I./, Budapest: 1-350. - Podani, J. /1978/: Néhány klasszifikációs és ordinációs eljárás alkalmazása a malakofaunisztikai és cönológiai adatok feldolgozásában. Állattani Közl. XLV. kötet. Akad. Kiadó, Budapest: - Soó, R. /1964/: A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve. I. Akad. Kiadó, Budapest: 1-589. - Soós, L. /1959/: Csigák. II. Gastropoda II. Akad. Kiadó Fauna Hung. XIX. köt. 3. füzet, Budapest: 1-158. - Southwood, T.R.E. /1984/: Ökológiai módszerek -Különös tekintettel a rovarpopulációk tanulmányozására. Mg-i Kiadó, Budapest: 17-306. - Sváb, J. /1981/: Biometriai módszerek a kutatásban. Mg-i Kiadó, Budapest: 5-552. - Tompa, K. /1975/: Erdészeti alapismeretek. Mg-i Kiadó, Budapest: 15-480.

Héra Zoltán
Kaposvár
Hársfa u. 12.
H-7400

F a j	1.	2.		3.	4.
		É.	H.		
1. <i>Acicula banatica</i> /Rossm.,1842/	+	1	0		
2. <i>Carychium minimum</i> /O.F.M.,1774/	+	16	25	+	+
3. <i>Carychium tridentatum</i> /Risso,1826/				+	
4. <i>Cochlicopa lubrica</i> /O.F.M.,1774/	+			+	+
5. <i>Cochlicopa lubricella</i> /Porro,1837/	+			+	+
6. <i>Truncatellina claustralis</i> /Gred.,1856/				+	
7. <i>Vertigo antivertigo</i> /Drap.,1801/				+	+
8. <i>Vertigo pygmaea</i> /Drap.,1801/					+
9. <i>Orcula doliolum</i> /Brug.,1792/	/+/ /	0	3	+	+
10. <i>Orcula dolium</i> /Drap.,1801/	/+/ /	0	1		
11. <i>Granaria frumentum</i> /Drap.,1801/	/+/ /	0	2		
12. <i>Pupilla muscorum</i> /Linné,1758/	/+/ /			+	+
13. <i>Vallonia pulchella</i> /O.F.M.,1774/	+			+	+
14. <i>Vallonia enniensis</i> /Gred.,1856/	+			+	+
15. <i>Vallonia costata</i> /O.F.M.,1774/	+			+	+
16. <i>Chondrula tridens</i> /O.F.M.,1774/	/+/ /	0	2	+	+
17. <i>Ena obscura</i> /O.F.M.,1774/	/+/ /	0	4	+	+
18. <i>Succinea putris</i> /Linné,1758/	+			+	+
19. <i>Succinea oblonga</i> /Drap., 1801/	+			+	+
20. <i>Oxyloma elegans</i> /Risso,1876/	+			+	+
21. <i>Cochlodina laminata</i> /Mont.,1803/	+	25	16	+	+
22. <i>Macrogastra ventricosa</i> /Drap.,1801/	+	18	10	+	
23. <i>Clausilia dubia</i> /Drap.,1805/	+	14	6		
24. <i>Laciniaria plicata</i> /Drap.,1801/	+	43	26	+	+
25. <i>Balea biplicata</i> /Mont.,1803/	+	61	20		+
26. <i>Ceciloides acicula</i> /O.F.M.,1774/	+			+	+
27. <i>Punctum pygmaeum</i> /Drap.,1801/	/+/ /	0	2	+	+
28. <i>Discus perspectivus</i> /Mühl.,1816/	+	24	20	+	+
29. <i>Arion subfuscus</i> /Drap.,1805/				+	+
30. <i>Arion circumscriptus</i> /John.,1828/	+	3	0	+	+
31. <i>Semilimax semilimax</i> /Fér.,1820/				+	
32. <i>Zonitoides nitidus</i> /O.F.M.,1774/	+			+	+
33. <i>Vitrea diaphana</i> /Studer,1820/	+	6	4		+
34. <i>Vitrea subrimata</i> /Rein.,1871/				+	

35. Vitrea contracta /West.,1871/				+	
36. Aegopinella minor /Stab.,1864/	+	10	14		+
37. Aegopinella ressmanni /West.,1883/	+	24	20		+
38. Daudebardia rufa /Drap.,1805/	+	7	0		+
39. Tandonia budapestensis /Hazay,1881/					+
40. Lehmannia nyctelia /Bourg.,1861/	+	2	0	+	
41. Limax cinereoniger /Wolf,1803/	+	6	0	+	+
42. Limax maximus /Linné,1758/					+
43. Limax flavus /Linné,1758/	+	1	0	+	+
44. Deroceras laeve /O.F.M.,1774/	+	4	0	+	
45. Bradybaena fruticum /O.F.M.,1774/	+	20	12	+	+
46. Helicella obvia /Menke,1828/					+
47. Monacha cartusiana /O.F.M.,1774/	+				+
48. Perforatella incarnata /O.F.M.,1774/	+	22	28	+	+
49. Perforatella rubiginosa /Schmidt,1853/					+
50. Trichia filicina /Pfeiffer,1841/	+	10	12		
51. Trichia erjaveci /Brusina,1870/					+
52. Euomphalia strigella /Drap.,1801/	+	2	10		+
53. Helicodonta obvolvata /O.F.M.,1774/	+	47	22	+	+
54. Cepaea vindobonensis /Férus.,1821/	+	0	8	+	+
55. Helix pomatia /Rossm.,1837/	+	16	14		+

1. táblázat: A Ropolyi-erdő szárazföldi csigáinak fajlistája.

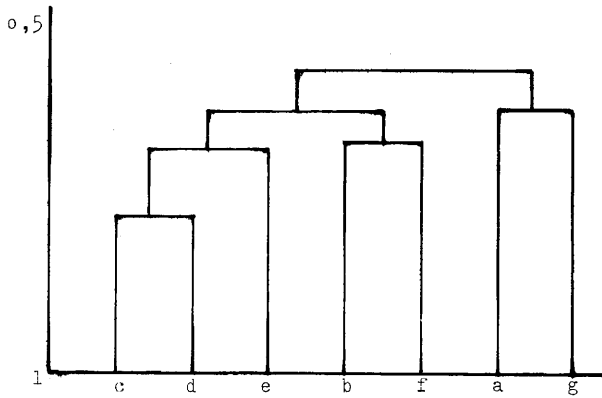

Figure 2. Comparison of originally humid beech subassociations which have different humidity grades and forestry cultivation.

- a = Cleared
- b = Select cutting
- c = After preparative cutting
- d = After clearing
- e = Arid, uncultivated beech /*Melicetosum uniflorae*/
- f = Semiarid, uncultivated beech /*Caricetosum pilosae*/
- g = Fresh, uncultivated beech /*Asperuletosum*/.

- . -

2. ábra: Az eltérő nedvességi fokozatu és eltérő erdészeti kezelésű, eredetileg nedves fokozatu bükkös szubasszociációk összevetése, ahol:

- a = tisztított
 - b = gyéritett
 - c = előkészítő vágást kapott
 - d = felszabadító vágást kapott
 - e = száraz /*melicetosum uniflorae* típusu/ kezeletlen bükkös szubasszociáció
 - f = félszáraz /*caricetosum pilosae* típusu/ kezeletlen bükkös szubasszociáció
 - g = üde /*asperuletosum* típusu/ kezeletlen bükkös szubasszociáció.
- } eredetileg nedves /*oxalidetosum* típusu/ bükkös szubasszociációk

Malakológiai Tájékoztató 7.

I S M E R T E T É S

Tömpe Éva: A Balaton fenéküledék mintáinak puhatestű fauna vizsgálata /Szakdolgozat/ Szeged, JATE Földtani és Őslénytani Tanszéke 1987.
Témavezető: Dr. Fényes József

A szakdolgozat a Tihany-Örvényes és Balatonföldvár közt begyűjtött szelvény 8 fenéküledék mintájának szubfosszilis puhatestű együttesének statisztikus paleoökológiai vizsgálatán alapszik.

A mintákból 15 faj 3500 egyedét határozta meg, valamint sor került 901 db *Dreissena polymorpha* /PAL./ egyed biometriai vizsgálatára is.

A dolgozat 4 fejezetre oszlik. Ebből különösen értékes a balatoni szubfosszilis faunát mennyiségi és minőségi szempontból elemző 3. fejezete, valamint a biometriai mérőszámok, illetve annak értékelése. A biometriai vizsgálatok célja volt, hogy megállapítsuk, hogy mennyire variábilisak a tóba került *Dreissena* egyedek, és hogy a populáció méretbeli elrendeződése mutat-e valamilyen tendenciát a begyűjtött szelvény menti különböző élőhelyeket reprezentáló mintákban.

A dolgozat külön érdekessége a *Valvata cf. naticina* Menke meglepetésszerű előfordulása, továbbá a tóba az utóbbi években behurcolt *Potamopyrgus jenkinsi* /Smith/ egye-

dén egyes élőhelyeken tapasztalt torz és rendellenes növekedési jelenségek.

A szakdolgozat 22 gépelt oldal terjedelmű, 7 ábrát és 2 táblázatot tartalmaz, 11 irodalmi munkára hivatkozik.

Kovács Béla: A fűzfőgyártelepi Papvásári-hegyi homokbánya felsőpannoniai rétegsorának és Mollusca-faunájának vizsgálata /Szakdolgozat/ Szeged, JATE Földtani és Őslénytani Tan-széke, 1987.

Témavezető: Dr. Szónoky
Miklós

A dolgozat a Balatonfelvidék felsőpannoniai képződményeinek a geológiai térképezések során az eddigiekben még fel nem dolgozott feltárását vizsgálja malakológiai szempontból. E szigethegység-peremi partközeli, sekélyvizi és mocsári kifejlődésű sorozat gazdag és jellegzetes puhatestű együttest tartalmazott. A rétegek a *Dreissena auricularis* - *Melanopsis pygmaea* paleocönózissal jellemezhetők. A feltárásból 44 mollusca-faj /10 kagyló, 34 csiga/ többezer példánya került elő. A munka a felsőpannoniai *Theodoxus*ok és *Melanopsis*-sok körében gyakran előforduló jelenség - a fosszilizáció ellenére is megmaradó szindiszitettségek - okát keresi a héjak scanning-elektronmikroszkópos vizsgálatával.

A szakdolgozat 26 gépelt oldal terjedelmű, melyet 4 ábra, 14 fényképes tábla és 34 tételt felölelő irodalomjegyzék egészít ki.

Dávid Árpád: Az egri I. sz. téglagyári uj feltárás felsőoligocén üledékeinek és Molluscáinak vizsgálata. Szeged, JATE Földtani és Őslénytani Tanszék.
Témavezető: Dr. Szónoky Miklós

A munka a geológiai szakirodalomban Európa szerte ismertté vált "Wind-féle" téglagyár uj bányagödreinek két éves rendszeres gyűjtése során előkerült fosszília anyagát dolgozta fel. A hajdani feltárás az "egri-emelet" sztratotipusa, így leírása már korábban megtörtént. Mégis a feldolgozás időszerű volt, mert közben a bányászat a lelőhelyen nagymértékben előrehaladt, s a rétegeket más irányban is jól feltárta. A vizsgálatok során 41 tengeri puhatestű faj került elő /18 kagyló, 21 csiga/ 217 példányban. A rétegsorban már korábban Báldi Tamás 4 faunazónát különített el. Ezek közül hozzáférhető ma is, legalul a *Hinia-Cadulus* közösség, majd a *Flabellipecten-Pithar polytropa* - és a *Polymesoda-Tympanatomus* és *Mytilus aquitanicus* közösség molluscumai gyűjethetőik. A gyűjtött puhatestű anyagon igen szép tengeri őss-élettevékenységi nyomok voltak megfigyelhetőek: együttélés /synökia/, egymásranövés /epökia/, commensalismus, bioeróziós jelensége, ragadozó csigák fajspecifikus furásnyomai, rákolló okozta sérülések csigahéjakon stb.

A szakdolgozat a témát 39 gépelt oldal terjedelemben 1 ábra, 2 melléklet, 17 fényképes tábla és 35 irodalmi hivatkozás segítségével tárgyalja.

Dr. Szónoky Miklós
JATE Földtani és
Őslénytani Tanszék

Megalakult
a Magyar Malakológiai Szekció

A magyar malakológusok 1987. augusztus 21-23 között tartott debreceni találkozójuk alkalmával megalakították hivatalos társaságukat /a TIT keretein belül/. A Magyar Malakológiai Szekció tagja lehet minden csigabarát.

A szekció megválasztotta háromtagu vezetőségét: dr. Richnovszky Andor, dr. Krolopp Endre, dr. Majoros Gábor személyében.

Hivatalos levelezési címe: H-3200
Gyöngyös, Kossuth u. 1.

Hungarian Malacological
Section established

The Hungarian malacologist have established their official society or their meeting held on 21 st August this year.

All those interested in malacology are wellcome.

The Section have elected a three member directorial boara: dr. Richnovszky, A., dr. Krolopp, E., der. Majoros, G.

Adress: H-3200 Gyöngyös, Kossuth u.1.

**MÁTRA
MÚZEUM**

